

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd a starých jazyků

Vojtěch Poppr

**Příchod Syna člověka ve světle
Matoušovy eschatologické řeči
(Mt 24 – 25)**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D., S.S.L.

Praha 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28. dubna 2023

Vojtěch Poppr

Bibliografická citace

Příchod Syna člověka ve světle Matoušovy eschatologické řeči (Mt 24 – 25): diplomová práce / Vojtěch Poppr; vedoucí práce: Jaroslav Brož - Praha, 2023. – 56 s.

Anotace

Diplomová práce Příchod Syna člověka ve světle Matoušovy eschatologické řeči (Mt 24–25) se skládá celkem ze tří kapitol. První kapitola obsahuje synoptické srovnání Ježíšovy eschatologické řeči v Matoušově evangeliu s eschatologickými řečmi u ostatních synoptických autorů. Druhá kapitola pak obsahuje exegezi celé Matoušovy eschatologické řeči (Mt 24–25), při které se pracuje s různými komentáři k těmto kapitolám Matoušova evangelia. Poslední třetí kapitola navazuje na některé poznatky z předchozí kapitoly a zabývá se přímo ústředním tématem této práce, kterým je téma příchodu Syna člověka. Po krátkém pojednání o christologickém titulu Syn člověka odbočuje tato kapitola tematicky také do oblasti mariologie. Avšak toto odbočení není umělým vložením postavy Panny Marie do tématu příchodu Syna člověka, protože ono vyplývá ze samotného textu této práce, a z myšlenkových postupů, které jsou v ní obsaženy.

Klíčová slova

Syn člověka, příchod Syna člověka, řeč, eschatologie

Abstract

The diploma thesis The coming of the Son of Man in the light of Matthew's Eschatological sermon (Matth 24–25) is composed of three chapters. The first chapter contains a synoptic comparison Jesus eschatological speeches in Matthew's Gospel with the eschatological speeches of other Synoptic authors. The second chapter contains an exegesis of the whole of Matthew's eschatological speech (Mt 24–25), working with various commentaries on these chapters of Matthew's Gospel. The last third chapter builds on some of the findings of the previous chapter and deals directly with the central theme of this work, which is the coming of the Son of Man. After a short discussion of the christological title Son of man, this chapter digresses thematically to the area of mariology. But this digression is not an artificial insertion of the figure of the Virgin Mary into the theme of the coming of the Son of Man,

because it arises from the text of the work itself, and from the thought processes contained in it.

Keywords

Son of Man, the coming of the Son of Man, speech, eschatology

Počet znaků (včetně mezer): 114210

Poděkování

Rád bych poděkoval doc. ThLic. Jaroslavu Brožovi, Th.D., S.S.L. za jeho pomoc, ochotu, vedení a rady při psaní této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	9
1. Synoptické srovnání Ježíšovy eschatologické řeči	11
1.1. Srovnání Matouše a Marka; Mt 24,1–44; Mk 13,1–37.....	11
1.1.1. Olivová hora; Mt 24,3–14; Mk 13,3–13	11
1.1.2. Vidění ohavnosti zpusťování; Mt 24,15–28; Mk 13,14–23	13
1.1.3. Syn člověka; Mt 24,29–31; Mk 13,24–27.....	14
1.1.4. Fíkovník; Mt 24,32–33; Mk 13,28–29	15
1.1.5. Pokračování eschatologické řeči až do jejího konce; Mt 24,34–44; Mk 13,30–37	15
1.2. Srovnání Matouše a Lukáše; Mt 24,1–44; L 21,5–38.....	16
1.2.1. Téma chrámu; Mt 24,1–2; L 21,5–6	17
1.2.2. Pokračování Ježíšovy eschatologické řeči; Mt 24,3–28; L 21,7–26.....	17
1.2.3. Příchod Syna člověka; Mt 24,30–31; L 21,27–28.....	19
1.2.4. Fíkovník a konec eschatologické řeči; Mt 24,32–44; L 21,29–38.....	19
1.3. Pokračování eschatologické řeči v Matoušově evangeliu	20
2. Exegeze Ježíšovy eschatologické řeči a podobnosti v Matoušově evangeliu; Mt 24–25.....	21
2.1. Ježíšova eschatologická řeč; Mt 24,1–44	21
2.1.1. Chrám; Mt 24,1–2	21
2.1.2. Začátek bēd; Mt 24,3–14.....	22
2.1.3. Vidění ohavnosti zpusťování; Mt 24,15–28.....	24
2.1.4. Příchod Syna člověka; Mt 24,29–31	27
2.1.5. Fíkovník; Mt 24,32–35.....	30
2.1.6. Další pokračování eschatologické řeči; Mt 24,36–44.....	32
2.2. Podobnosti; Mt 24,45–51 a Mt 25	37
2.2.1. Podobnosti o věrnosti služebníků; Mt 24,45–51	37
2.2.2. Podobnosti o deseti družičkách; Mt 25,1–13	39
2.2.3. Podobnosti o hřivnách; Mt 25,14–30	42
2.2.4. O posledním soudu; Mt 25,31–46.....	45
3. Příchod Syna člověka	48
3.1. Christologický titul Syn člověka.....	48
3.1.1. Syn člověka v židovství	49
3.1.2. Ježíš z Nazareta jako Syn člověka	50
3.2. Mariánský rozměr příchodu Syna člověka	50
Závěr	52
Seznam použitých zkratk.....	54
Seznam literatury	55
Písmo svaté.....	55
Církevní dokumenty	55

Ostatní literatura.....	55
Internetové zdroje.....	56

Úvod

Témata posledních věcí lidského života a světa, jako jsou smrt, posmrtný život či zánik světa, jsou témata nepochybně náročná a obtížná, a proto se jim lidé často spíše vyhýbají a nechtějí jim věnovat příliš mnoho pozornosti. Avšak zároveň je zřejmé, že se jedná o témata, která jsou velmi důležitá, neboť jsou neodmyslitelně spjata s existencí lidského života a světa, ve kterém člověk žije. Už staré latinské moudro *memento mori* obsahuje moudrost, která hlásá, že by člověk měl pamatovat na své poslední věci. Měl by na ně pamatovat, protože pouze v jejich kontextu může plně a pravdivě pochopit a žít přítomné okamžiky svého života dobře a kvalitně.

Na důležitost a význam těchto skutečností poukazuje i samotné Písmo svaté. Lze zde zmínit například starozákonní knihu Kazatel, která mluví o pomíjivosti a konečnosti všeho stvořeného. Ale je to i sám Ježíš Kristus, který věnuje tématu posledních věcí poměrně veliký prostor.

V Matoušově evangeliu lze nalézt několik rozsáhlých řečí s různou tematikou. Poslední veliká řeč má pak téma právě těchto posledních věcí lidstva i světa, a proto se právem nazývá řečí eschatologickou. Ústředním motivem této řeči je slavný příchod Syna člověka, a právě téma příchodu Syna člověka ve světle Matoušovy eschatologické řeči ve 24 a 25 kapitole Matoušova evangelia, je i tématem této diplomové práce.

První kapitola této práce obsahuje synoptické srovnání Ježíšovy eschatologické řeči, neboť tato řeč se v určité podobě objevuje ve všech synoptických evangeliích. Jelikož ale část Matoušovy eschatologické řeči v Mt 24,44–51 a Mt 25 nemá v eschatologických řečích u Lukáše a Marka paralelu, bude v této první kapitole srovnána pouze část Mt 24,1–44.

Druhá kapitola této práce obsahuje exegezi celé Ježíšovy eschatologické řeči (Mt 24–25). Vychází se zde z různých českých, ale i zahraničních komentářů a výkladů této části Matoušova evangelia. Jelikož je ale Písmo svaté živé slovo Boží, které neustále promlouvá v každé době a ke každému člověku vždy jedinečným způsobem, nečiní si tato práce v žádném případě nárok na nějaký definitivní a jediný možný výklad Ježíšovy eschatologické řeči Matoušova evangelia. Jedná se spíše o skromný pokus o určitou syntézu několika výkladů, a v některých momentech i o nabídnutí vlastních postřehů k danému evangelijnímu textu.

Třetí kapitola této diplomové práce, svým rozsahem nejkratší, se zaměřuje na samotné téma příchodu Syna člověka a obsahuje i určitý přesah do oblasti christologie, neboť pojednání o titulu „Syn člověka“, které v této kapitole bude, je tématem christologickým. A jelikož teologické disciplíny by neměly představovat izolované a spolu nesouvisející celky, ba naopak, měly by spolu souviset a být vzájemně propojené v jeden organický celek, obsahuje tato kapitola také přesah do oblasti mariologie. Tím je pak téma této diplomové práce, kterým je příchod Syna člověka ve světle Matoušovy eschatologické řeči, zasazeno nejen do širšího kontextu Písma svatého, což je učiněno v synoptickém srovnání a v některých částech druhé kapitoly, kde se odkazuje na jiné části Písma, ale je zasazeno i do širšího kontextu dalších teologických oborů.

Pokud nebude uvedeno jinak, tato práce pracuje primárně s Českým ekumenickým překladem.

1. Synoptické srovnání Ježíšovy eschatologické řeči

Tři synoptická evangelia Matouš, Marek a Lukáš vykazují značnou podobnost, která vede k mnoha hypotézám a teoriím o jejich vzniku. Je evidentní, že žádné současné řešení této otázky není bez problémů. Jednou z nejvíce přijímaných teorií, je teorie dvou pramenů, která říká, že první bylo napsáno Markovo evangelium, a Matouš a Lukáš z něho čerpali, přičemž Matouš a Lukáš jsou vůči sobě nezávislí.¹

Na základě teorie dvou pramenů, která zřejmě nejlépe vysvětluje vztahy mezi synoptickými evangelii,² je v následujícím synoptickém srovnání kladen důraz hlavně na porovnání eschatologické řeči u evangelisty Matouše (Mt 24,1–44) a u evangelisty Marka (Mk 13,1–37).

1.1. Srovnání Matouše a Marka; Mt 24,1–44; Mk 13,1–37

Eschatologická řeč u Marka i Matouše začíná z tematického hlediska shodně. Protagonistou je Ježíš, který reaguje na hrdost svých učedníků/svého učedníka vůči jeruzalémskému chrámu tím, že poukazuje na jeho pomíjivost a zkázu. U Matouše takto Ježíš mluví s několika učedníky. Je zde použit výraz *οι μαθηται*, tedy „učedníci“. Avšak u Marka se mluví o *εις των μαθητων*, tedy „o jednom z učedníků“.

1.1.1. Olivová hora; Mt 24,3–14; Mk 13,3–13

Tematická shoda pokračuje i v Mt 24,3–4 a Mk 13,3–5. Ježíš je na Olivové hoře spolu se svými učedníky, kteří se ho ptají na věci s eschatologickou tematikou. Ježíš jim odpovídá, a tak začíná jeho eschatologická řeč. Je zajímavé, že oba evangelisté zdůrazňují, že Ježíš se svými učedníky rozmlouvá o samotě (*κατ ιδιαν*). Může to vyvolat dojem, že Kristova eschatologická řeč je určena v jistém slova smyslu především jim.

Marek je oproti Matoušovi ve svém líčení událostí konkrétnější a zmiňuje čtyři učedníky: Petra, Jakuba, Jana a Ondřeje. U obou evangelistů začíná Ježíšova řeč shodně výzvou *βλεπετε μη τις υμας πλανηση* („hled'te, aby vás někdo nesvedl!“).

¹ BROŽ, Jaroslav. *KTF UK, Studijní materiály – synoptická otázka*. <http://ktf.cuni.cz/~brozj/distancni/synopt_otaz.html> [2022-10-11].

² CARSON, D. A., MOO, Douglas J. *Úvod do Nového zákona*. Praha: Návrat domů, 2008. s. 83.

Za původce svodu oba evangelisté označují ty, kdo budou neprávem přicházet v Ježíšově jménu. Tito svůdci budou podle Matouše (Mt 24,5) říkat, že jsou mesiáši. Stojí za povšimnutí, že Matouš vkládá oněm svůdcům do úst slova *εγω ειμι ο χριστος* („já jsem Kristus“), avšak Marek (Mk 13,6) jim vkládá do úst pouze *εγω ειμι* („já jsem“), což může připomínat narážku na Boží jméno v Ex 3,14. Je tedy možné, že podle Markova podání se budou oni svůdcové stavět na místo samotného Boha.³ Oba evangelisté pak shodně pokračují zmínkou o mnoha útrapách jako jsou války, zemětřesení a hlad. Zároveň však dodávají, že přestože jsou tyto události nevyhnutelné, nebudou ještě koncem, a nejsou důvodem k tomu, aby se učedníci lekali. Bude to pouze začátek bolestí. Zde oba evangelisté používají výrazu *ωδιν*, což je výraz pro porodní bolest.

V devátém verši (Mt 24,9 a Mk 13,9) Matouš i Marek shodně mluví o skutečnosti, že učedníci budou zrazováni či vydáváni (*παραδωσουσιν*). Avšak poté se oba evangelisté v některých popisech od sebe liší. Matouš mluví o soužení, zabití a nenávisti ode všech národů kvůli Ježíšovu jménu. Marek oproti tomu zmiňuje jiné skutečnosti: vydávání na soud, bití v synagogách, stanutí před vládci a králi, a to kvůli Ježíšovi a vydání svědectví.

Rozdílnost evangelistů Matouše a Marka v popisu dalších událostí pokračuje i v Mt 24,10–14 a Mk 13,10–13. Matouš zde píše o odpadu mnohých,⁴ o vzájemném zrazování a nenávisti. Bude to doba falešných proroků, četných svodů a nezákonnosti, kdy se láska mnohých stane chladnou. V Mt 24,13 je zmíněn příslib záchrany pro toho, kdo vytrvá až do konce. Stejný příslib se objevuje i v Mk 13,13. Oba evangelisté shodně zmiňují časovou podmínku těchto událostí, která spočívá v univerzálním hlásání evangelia. Matouš je zde oproti Markovi konkrétnější a vedle hlásání evangelia národům, zmiňuje i celý svět, kde má být hlásáno evangelium. Některé rukopisy u Matouše (Mt 24,14) připojují ke slovu *το ευαγγελιον* také výraz *της βασιλειας* (evangelium o království). Také zmínka o konci (*το τελος*), je jen u Matouše.

Na rozdíl od Matouše, zmiňuje Marek pomoc Ducha svatého, který bude za učedníky ve chvílích zrady mluvit (Mk 13,11). Markův popis nesvárů v rodině

---

³ DONAHUE, John R., HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. s. 373.

⁴ Zde je použit výraz *σκανδαλισθησονται* (od slovesa *σκανδαλιζομαι, εσθαι*), který lze přeložit také jako „budou přivedeni k pádu“, „budou svedeni ke hříchu“ či „odpadnou“.

(Mk 13,12), kdy i nejbližší rodinní příslušníci se budou zabíjet, má svůj základ ve starozákonním prorokovi Micheášovi (Mi 7,6).⁵ Matouš témata rozdělení rodiny, bití v synagogách, stanutí před vládci a pomoc Ducha svatého, ve svém evangeliu také zmiňuje, ale nezakomponoval je do své eschatologické řeči jako Marek, ale vložil je do své řeči misijní (Mt 10,1–42).

1.1.2. Vidění ohavnosti zpusťování; Mt 24,15–28; Mk 13,14–23

Evangelisté Matouš a Marek shodně uvádějí varování před tím, co je nazváno „znesvěcující ohavnost“. Matouš také, na rozdíl od Marka, zmiňuje v souvislosti s onou znesvěcující ohavností proroka Daniela. V některých rukopisech Matoušova evangelia se dodává, že ona ohavnost „*εστος εν τοπω αγιω*“ – „stojí na svatém místě“.⁶ Marek ve svém evangeliu píše pouze, že stojí „*οπου ου δει*“ – „tam, kde být nemá“. Ona „znesvěcující ohavnost“ pak má být v podání obou evangelistů důvodem k útěku do hor pro ty, kdo jsou v Judsku.

Poté evangelisté pokračují několika obsahově shodnými pokyny, které se však mohou u obou evangelistů v některých aspektech měnit. U Matouše (Mt 24,17) je pokyn, aby ten, kdo bude na střeše, nesestupoval, a nic si nebral z domu. Marek (Mk 13,15) je zde konkrétnější, a sice v tom, že vedle sestupování a braní si něčeho, zakazuje i výslovně vcházení do domu. Výzva nevracet se z pole pro oděv, a zvolání běda pro ty, které budou v těch dnech těhotné a kojící, je opět u obou evangelistů.

Markova výzva k modlitbě, aby se ony věci neudály v zimě (Mk 13,17), je u Matouše (Mt 24,20) formulována jako výzva k modlitbě, aby se učedníci nemuseli dát na útěk v zimě nebo v sobotu. Po těchto výzvách následuje u obou evangelistů informativní konstatování. Matouš v něm spravuje své učedníky o velikém soužení (*θλιψις μεγαλη*), které bude, a které nenastalo od počátku světa (*κοσμος*) až do teď, a nikdy už nenastane. Marek na rozdíl od Matouše nepoužívá ve spojení s podstatným jménem *θλιψις* (soužení) přídavné jméno *μεγαλη* (veliký), ale používá přídavné jméno *εκεινος* (onen), a také na rozdíl od Matouše nepoužívá podstatné jméno *κοσμος* (svět), ale *κτισις* (stvoření), ke kterému připojuje slova „který stvořil Bůh“.⁷

⁵ DONAHUE, John R., HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*. s. 375.

⁶ Mt 24,15

⁷ Mk 13,19

Po oznámení onoho neobvyklého soužení, pokračují obě evangelia v následujícím verši (Mt 24,22 a Mk 13,20) slovy o nutnosti zkrácení těchto dnů kvůli vyvoleným, neboť jinak by nebyl žádný člověk⁸ spasen. Marek oproti Matoušovi dodává, že ony dny zkrátí *κυριος* (Pán). Poté oba evangelisté zmiňují Krista (*ο χριστος*), o kterém se bude říkat, že je na různých místech, ale tomu Ježíšovi učedníci nemají věřit. Sloveso *πιστευω* (věřím, důvěřuji) používá Matouš ve tvaru (*μη πιστευσητε* (aorist), avšak Marek užívá tvaru (*μη πιστευετε* (imperativ prézenta).⁹ Následně na to evangelisté opět hovoří o falešném Kristu, ale tentokrát používají již přímo podstatné jméno *ψευδοχριστος*.¹⁰ V Mt 24,24 a Mk 13,22 oba evangelisté zmiňují skutečnost, že právě tito falešní Kristové spolu s falešnými proroky tehdy povstanou a budou konat znamení¹¹ a zázraky, aby zmátli, kdyby to bylo možné, i vyvolené. Poté je u Marka (Mk 13,23) výzva k bdělosti a slova o tom, že Ježíš učedníkům vše řekl a předpověděl. U Matouše (Mt 24,25) je pouhé konstatování: „hle řekl jsem vám to předem“.

Evangelijní úryvek Mt 24,26–28 nemá v Markově eschatologické řeči paralelu. Matouš v něm vybízí k nedůvěře a nevěře vůči falešným zprávám ohledně příchodu Krista, neboť Kristův druhý příchod bude jako blesk.

1.1.3. Syn člověka; Mt 24,29–31; Mk 13,24–27

V této části eschatologické řeči oba evangelisté popisují různé kosmické úkazy na nebi. Píší zde o zatmění slunce, měsíce, co přestane vydávat svůj jas, hvězdách, co budou padat z oblohy, a nebeských mocnostech, které se budou otřásat. Matouš i Marek jsou zde oba nápadně podobní dvěma starozákonním prorokům. Jde o proroky Izaiáše¹² a Joela,¹³ kteří také mluví o zatmění slunce a měsíce. Prorok Joel tyto úkazy dává též do přímé souvislosti s Hospodinovým dnem, který bude hrozný a veliký.¹⁴

V Mt 24,30 a Mk 13,26 obě evangelia zmiňují Syna člověka. Marek zde píše tato slova: „A tehdy uvidí Syna člověka přicházet v oblacích s velikou mocí a slávou“. Matouš vedle příchodu Syna člověka píše také o *σημειον* (znamení) Syna člověka,

⁸ V obou evangeliích užito výrazu *σαρξ, σαρκος η* tělo, maso.

⁹ Oboje však lze zde přeložit jako „nevěřte!“.

¹⁰ V evangeliích je uveden tvar *ψευδοχριστοι* (plurál).

¹¹ V Mt 24,24 zde Matouš přidává ještě přídavné jméno *μεγαλα* (veliká).

¹² Iz 13,10

¹³ Jl 2,10

¹⁴ Jl 3,4

které se tehdy objeví na nebi. Tyto události budou také podle Matouše, což Marek nezmiňuje, podnětem k tomu, že všechna plemena budou lomit rukama.

Poté, jak oba evangelisté uvádí, pošle Syn člověka anděly, kteří shromáždí vyvolené „*ἐκ τῶν τεσσαρῶν ἀνεμῶν*“, ¹⁵ což doslovně přeloženo znamená „ze čtyř větrů“ (ve Slovníku novozákonní řečtiny Ladislava Tichého je nabídnut překlad, který zní: „ze všech (světových) stran“).¹⁶ Matouš ještě dodává (Mt 24,31), narozdíl od Marka, že oni andělé budou „*μετὰ σαλπιγγος μεγάλης*“ („s mohutným zvukem polnice“).

1.1.4. Fíkovník; Mt 24,32–33; Mk 13,28–29

Oba evangelisté zde shodně uvádějí podobenství o fíkovníku. Když jeho větve začnou rašit a nasazovat listy, je to známka toho, že léto je blízko. Podobně, až Ježíšovi učedníci uvidí věci, o kterých Ježíš mluvil (zde Matouš uvádí slova *παντα ταυτα* – což lze přeložit jako „všechny tyto (věci)“; Marek uvádí slova *οταν ιδητε ταυτα γινομενα* – což lze přeložit jako „když uvidíte, že se toto uskutečňuje“), mají vědět, že už je to blízko. Zde oba evangelisté používají pouze sloveso „být“ ve tvaru *εστιν* (3. osoba, singuláru, přezenta), což znamená „je“. Avšak není zde uveden podmět (tedy co, nebo kdo je blízko). Podmětem může být zřejmě ona samotná událost druhého příchodu Syna člověka, která je již blízko, nebo jím ale může být i sám Ježíš, který je blízko. Další možností je, že se zde hovoří o blízkosti Božího království, tak jak to uvádí ve své eschatologické řeči evangelista Lukáš (L 21,31).

1.1.5. Pokračování eschatologické řeči až do jejího konce; Mt 24,34–44; Mk 13,30–37

V Mt 24,34 a Mk 13,30 říká Ježíš slova o tom, že toto pokolení nepomine, dokud se toto vše nestane. Oba evangelisté začínají větu slovy *αμην λεγω υμιν* – „amen, pravím vám“. Slovo *αμην* je hebrejské adverbium,¹⁷ které se používá k potvrzení

¹⁵ Mt 24,31 a Mk 13,27

¹⁶ Bible, Řecko – český Nový zákon, *Novum Testamentum Graece*, Nestle-Aland, 27. vyd., *Nový Zákon, Český ekumenický překlad*, 17. (8. opravené vydání), TICHÝ, Ladislav. *Slovník novozákonní řečtiny*, 2. vydání, Praha: Česká biblická společnost, 2011. s. 1578.

¹⁷ BARTOŇ, Josef. *Uvedení do novozákonní řečtiny*. Praha: KLP – Koniasch Latin Press, 2004. s. 134.

či zdůraznění nějakého výroku (představuje ale také liturgickou formuli).¹⁸ Jestliže tedy oba evangelisté (respektive sám Ježíš) použili tohoto výrazu, chtěli tím dát najevo, že daná slova jsou velmi důležitá. Tento Ježíšův výrok pak u obou evangelistů pokračuje v následujícím verši tvrzením, že Ježíšova slova, na rozdíl od nebes a země, nepominou.

Poté se v obou evangeliích zaobírá Ježíš ve své řeči tématem, kdo ví o tom dni či hodině. Matouš i Marek shodně píšou, že o tom dni či hodině ví pouze Otec. Matouš zde (Mt 24,36) ještě oproti Markovi přidává ke slovům *ει μη ο πατηρ* (pouze Otec) výraz *μονος*, který lze přeložit jako „jediný, samotný, sám“.

V oddílech Mt 24,37–44 a Mk 13,33–37 pokračují obě evangelia poněkud rozdílně, avšak v některých tematických rysech si jsou podobná. Jedná se např. o výskyt slovesa *γρηγορευω* (bdít), které oba evangelisté v Mt 24,42; Mk 13,35 a Mk 13,37 používají v imperativním tvaru pro druhou osobu plurálu. Jedná se tedy o společnou výzvu k bdělosti. Marek (Mk 13,33) používá také slovesa *βλεπω* (hledět) a *αγρυπνεω* (bdít) a to opět ve tvaru v imperativním pro druhou osobu plurálu. Matouš (Mt 24,44) zase užívá sousloví *γινεσθε ετοιμοι* („buďte připraveni“). Tato část eschatologické řeči má tedy u obou evangelistů ráz důrazného apelu k bdělosti.

Rozdílné mezi oddíly Mt 24,37–44 a Mk 13,33–37 je pak to, že Matouš na rozdíl od Marka srovnává příchod Syna člověka s dobou Noema a dobou potopy (Mt 24,37–39), popisuje různé dvojice lidí, z nichž bude vždy pouze jeden přijat (Mt 24,40–41), a srovnává příchod Syna člověka s příchodem zloděje (Mt 24,43–44). Marek tato různá srovnání a poučení ve své eschatologické řeči neuvádí. Oproti Matoušovi používá zase Marek podobenství o člověku, který cestuje a před svým odchodem svěřil svým služebníkům určité pravomoci a vrátnému přikázal bdít (Mk 13,34).

1.2. Srovnání Matouše a Lukáše; Mt 24,1–44; L 21,5–38

V této části práce je srovnána eschatologická řeč v Matoušově evangeliu (Mt 24,1–44) s eschatologickou řečí v Lukášově evangeliu (L 21,5–38). Podle teorie dvou pramenů čerpali Matouš i Lukáš, aniž by se nějak vzájemně ovlivňovali, ze dvou základních pramenů. Prvním pramenem je Markovo evangelium, druhým pramenem

¹⁸ TICHÝ, Ladislav. *Slovník novozákonní řečtiny v Bible, Řecko – český Nový zákon*. s. 1574.

je pak sbírka výroků Ježíše Krista nazývaná „Q“.¹⁹ Je tedy evidentní, že mezi oběma evangelií se nachází řada podobností, které jsou znatelné i u eschatologických řečí obou evangelistů.

1.2.1. Téma chrámu; Mt 24,1–2; L 21,5–6

Oba evangelisté začínají svou eschatologickou řeč tématem zničení chrámu. U Lukáše se na rozdíl od Matouše více vyzdvihuje jeho krása a vznešenost slovy *λιθοις καλοισ* („krásnými kameny“) a *αναθημασιν κεκοσμηται* (což lze přeložit jako „vyzdoben zásvětními dary“).

1.2.2. Pokračování Ježíšovy eschatologické řeči; Mt 24,3–28; L 21,7–26

Řeč, kterou Ježíš pronáší, je u Matouše i Lukáše podána jako reakce na otázku, kdy tyto věci budou (budou se dít) a jaké bude jejich znamení. Matouš na rozdíl od Lukáše zmiňuje i místo hovoru, kterým je Olivová hora. Obě synoptická evangelia poté pokračují výzvou k bdělosti před svody.²⁰ Jestliže podle Matouše se budou svůdci vydávat neprávem za Krista, tak podle Lukáše budou oni svůdci říkat *εγω ειμι* („já jsem“), což může připomínat, podobně jako to bylo už u Marka (Mk 13,6),²¹ narážku na Boží jméno v Ex 3,14. Slova svůdců *ο καιροισ ηγγικεν* („čas se přiblížil“), kterými chce evangelista zřejmě varovat před ukvapeností v očekávání těchto událostí, se ze všech synoptiků objevují pouze u Lukáše (L 21,8).²² Matouš i Lukáš pak dodávají, že zvěsti o válkách, které budou následovat, nemají vést ke strachu, neboť konec přijde až potom.

V oddíle Mt 24,7–8 zmiňuje Matouš počátek bolestí (*αρχη ωδινων*), který bude spočívat např. v povstání národu proti národu či v zemětřesení. Lukáš zmiňuje podobné katastrofické události, avšak na rozdíl od Matouše nepoužívá onoho sousloví „počátek bolestí“ (*αρχη ωδινων*). Evangelijní části Mt 24,9–14 a L 21,12–19 jsou sice shodné v tom, že oba evangelisté v nich popisují dramatické události posledních dnů, avšak každý z evangelistů se zaměřuje na jiné události. Matouš píše o nenávisti národů,

¹⁹ CARSON, D. A., MOO, Douglas J. *Úvod do Nového zákona*. s.74-75.

²⁰ Jsou zde použita slovesa *βλεπω, ειν* (hledím) a *πλανω, αν* (svádím).

²¹ DONAHUE, John R., HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*. s. 373.

²² JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. s. 336.

odpadnutí mnohých, zradě, falešných prorocích a jejich svodech, a o vychladnutí lásky. Je zde však též příslib záchrany pro ty, kdo vytrvají do konce. Matouš zde též zmiňuje časovou podmínku konce, kterou je univerzální zvěstování evangelia všem národům. Lukáš oproti tomu píše o pronásledování, vydávání synagógám, věznění, možnosti podat svědectví a o výzvě k důvěře v Ježíše, který obdaruje své věrné moudrostí, které nebudou vzdorovat žádní protivníci. Dále Lukáš mluví o zradách, zabíjení a nenávisti, ale také i o Boží péči o člověka: „ani vlas z vaší hlavy se neztratí.“ (L 21,18). Dále je zmíněna trpělivost (vytrvalost), která povede k získání života. Některé tyto skutečnosti, které zde Lukáš zmiňuje a Matouš neuvádí, popisuje ve své eschatologické řeči též evangelista Marek.

V evangelijním úryvku L 21,20–26 se Lukáš věnuje událostem, které mají určitou souvislost s městem Jeruzalémem. Popisuje se zde obklíčení Jeruzaléma vojsky, což má být známka toho, že se blíží jeho zpusťování. Dále evangelista vyzývá obyvatele Judska k útěku do hor, a ty, kteří jsou ve středu (*εν μεσω αυτης*) Jeruzaléma, aby odcestovali, a ti kteří jsou na venkově, aby do něho (do Jeruzaléma) nevstupovali. Budou to totiž dny trestu. Lukáš zde také připojuje běda (*ολαι*) těhotným²³ a kojícím. Na zemi bude veliká tíseň a hněv vůči lidu. Evangelista též hovoří o pohanech, jimiž bude pošlapáván Jeruzalém tak dlouho, dokud se čas pohanů nenaplní. Poté Lukáš zmiňuje znamení na slunci, měsíci a hvězdách, otřes mocností nebes a lidi zmírající strachem.

Matoušovo pokračování v Mt 24,15–29 se od Lukáše²⁴ v některých aspektech odlišuje. Matouš na rozdíl od Lukáše zmiňuje „znesvěcující ohavnost“, která stojí na svatém místě. O této ohavnosti mluví též Marek (Mk 13,14). Lukáš je tedy jediný ze synoptických evangelistů, který tuto skutečnost neuvádí. Matouš také na rozdíl od Lukáše hovoří o pokynech pro ty, kdo jsou na střeše a na poli, aby nesestupovali a nevraceli se. Též výzvu k modlitbě a zmínku o nutnosti zkrácení těch dnů kvůli vyvoleným, zmiňuje Matouš, ne však Lukáš. Vyvolení, které Lukáš nezmiňuje, se u Matouše objevují také v souvislosti s falešnými Kristy a falešnými proroky, kteří budou konat své svody, a svedli by i vyvolené, jestliže by to bylo možné. Oproti Lukášovi též Matouš píše, že příchod Syna člověka bude *ωσπερ γαρ η αστραπη* (což lze přeložit „právě tak jako tedy blesk“), a proto je také na místě nedůvěra vůči těm, kdo budou říkat, že Kristus už je na poušti či v uzavřených místnostech.

²³ Zde jsou slova *εν γαστρι εχουσαις* (ty, které mají v lůně).

²⁴ L 21,20–26

Jestliže část Matoušova evangelia Mt 24,26–28 nemá v Markově eschatologické řeči paralelu, platí to samé i o vztahu mezi Matoušovou a Lukášovou eschatologickou řečí. Lukáš má paralelu k Mt 24,27–28 ve verších své 17. kapitoly.

1.2.3. Příchod Syna člověka; Mt 24,30–31; L 21,27–28

V těchto verších oba evangelisté píšou o příchodu Syna člověka, který bude provázen mocí a slávou. Matouš na rozdíl od Lukáše zmiňuje *το σημειον* (znamení) Syna člověka, které se ukáže na nebi. Matouš dále píše, narozdíl od Lukáše, že Syn člověka pošle anděly, kteří budou posláni „*μετα σαλπιγγος μεγαλης*“ – „s mohutným zvukem polnice“. Tito andělé pak, jak uvádí Matouš, shromáždí vyvolené. O polnici andělů a o znamení Syna člověka na nebi, se ze všech synoptiků zmiňuje pouze evangelista Matouš. Lukáš jako jediný pak o andělech na tomto místě nehovoří vůbec. Avšak je to pouze Lukáš, kdo zde vyzývá k napřímení se a k pozvednutí hlavy, z důvodu blízkosti vykoupení.

1.2.4. Fíkovník a konec eschatologické řeči; Mt 24,32–44; L 21,29–38

Všechny tři eschatologické řeči u synoptiků obsahují podobenství o fíkovníku. Když fíkovník raší, je to známka blízkosti léta. Matouš pak pokračuje, že podobně, až Ježíšovi učedníci uvidí věci, o kterých Ježíš mluvil, tak mají vědět, že už je to blízko. Lukáš oproti Matoušovi dodává, že bude blízko *η βασιλεια του θεου* (království Boží). V pokračování řeči v Mt 24,34–35 a L 21,32–33 se u obou evangelistů vyskytuje hojně sloveso *παρερχομαι* (pomíjet). Každý z nich ho použije celkem třikrát. Matouš i Lukáš zde zdůrazňují nepomíjivost Ježíšových slov, a informují o tom, že toto pokolení nepomine, dokud se to všechno nestane.

V následujících evangelijních oddílech Mt 24,36–44 a L 21,34–38 oba evangelisté pokračují poněkud odlišně. Lukáš zde vyzývá k dávání si pozor na svá srdce, aby nebyla zatížena hýřením, opilstvím a světskými starostmi. Dále pak pojednává o onom dnu (*η ημερα εκεινη*), který přijde náhle jako léčka, a následně na to evangelista vyzývá k bdělosti (*αγρυπνεω*). Poslední téma, o kterém Ježíš ve své eschatologické řeči v Lukášově evangeliu mluví, je téma stanutí před Synem člověka. Ježíš zde nabádá své posluchače k tomu, aby se za tyto poslední věci modlili. Poté co Ježíš domluvil svou řeč, dodává Lukáš v oddílu L 21,37–38 zprávu o tom, že Ježíš ve

dnech vyučoval v chrámu, kam k němu už od rána chodil všecken lid, a noci trávil na hoře Olivové.

Evangelista Matouš v oddíle Mt 24,36–44 dává do souvislosti příchod Syna člověka a dobu Noemovu, ve které lidé jedli, pili, ženili se a vdávali, a pak byli odneseni potopou. Toto srovnání doby Noema a příchodu Syna člověka v Ježíšově eschatologické řeči dělá ze všech synoptiků jedině Matouš. Pokračování Ježíšovy eschatologické řeči v Matoušově evangeliu dále obsahuje zmínky o různých dvojicích (na poli, ve mlýně), z nichž bude vždy jeden přijat a druhý zanechán. Poté je zde také výzva k bdění (sloveso *γρηγορεω*) a srovnání příchodu Syna člověka s příchodem zloděje. Tyto skutečnosti Lukáš ve své eschatologické řeči neuvádí. Přirovnání doby Noema k době Syna člověka se v Lukášově evangeliu objevuje již v 17. kapitole, podobně i zmínky o různých dvojicích, z nichž bude vždy jeden vzat a druhý ponechán (to se též nachází v L 17). Srovnání příchodu Syna člověka s příchodem zloděje se u Lukáše nachází ve 12. kapitole.

1.3. Pokračování eschatologické řeči v Matoušově evangeliu

Jestliže Ježíšova eschatologická řeč v Matoušově evangeliu pokračuje v oddílech Mt 24,44–51 a Mt 25,1–30 podobenstvími a v Mt 25,31–46 pojednáním o posledním soudu, tak v Markově evangeliu po Mk 13,1–37 následuje 14. kapitola Markova evangelia, ve které se píše o předvelikonočním dění v Ježíšově příběhu, a eschatologická řeč zde již nepokračuje. Podobné je to i v Lukášově evangeliu, kde po úryvku L 21,5–38 následuje též vyprávění o předvelikonočním dění v Ježíšově příběhu, a eschatologická řeč zde tedy také nepokračuje.

Pokračování eschatologické řeči v Matoušově evangeliu v oddílech Mt 24,44–51 a v Mt 25 představuje tedy podobu eschatologické řeči, která je ze všech synoptiků vlastní pouze Matoušovi.

2. Exegeze Ježíšovy eschatologické řeči a podobenství v Matoušově evangeliu; Mt 24–25

2.1. Ježíšova eschatologická řeč; Mt 24,1–44

Pokud se na Matoušovo evangelium hledí z hlediska struktury, lze v něm nalézt celkem pět rozsáhlých řečí.²⁵ Jedná se o horskou řeč, misijní řeč, řeč v podobenstvích, řeč o životě v komunitě církve a eschatologickou řeč.²⁶ Eschatologická řeč, jejíž exegezi obsahuje tato kapitola této práce, je poslední nejen svým pořadím, ale i tématem, neboť slovo *εσχατος* lze přeložit jako poslední či konečný. Tato řeč tedy pojednává o posledních věcech tohoto pozemského světa a lidstva. Ústřední událostí celé řeči je pak příchod Syna člověka ve slávě.

Ježíšova eschatologická řeč v Matoušově evangeliu navazuje volně na předchozí 23. kapitolu, ve které Ježíš varovně upozorňuje na různé typy zla, které mohou vzniknout uprostřed komunity. Na začátku 24. kapitoly vychází Ježíš z chrámu, a poté předpovídá jeho zničení,²⁷ což už je obsahem začátku eschatologické řeči. Konec eschatologické řeči v Matoušově evangeliu je pak zakončen obratem „Když Ježíš dokončil všechna tato slova“ (Mt 26,1), kterým jsou zakončeny i zbylé veliké řeči Matoušova evangelia.²⁸

2.1.1. Chrám; Mt 24,1–2

Ježíšova eschatologická řeč v Matoušově evangeliu začíná tématem chrámu. Ježíšovi učedníci upozorňují svého mistra na jeho krásu, avšak on předpovídá jeho zkázu. Jestliže evangelista Matouš používá slovo *ιερον* (chrám), neoznačuje tímto výrazem pouze chrámovou budovu, ale označuje jím také celý chrámový okrsek.²⁹

---

²⁵ CARSON, D. A., MOO, Douglas J. *Úvod do Nového zákona*. s. 112.

²⁶ BROŽ, Jaroslav. *KTF UK, Studijní materiály – Evangelium podle Matouše* [2022-10-11].

²⁷ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 514.

²⁸ CARSON, D. A., MOO, Douglas J. *Úvod do Nového zákona*. s. 112.

²⁹ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. s. 359.

Ježíšem předpovídaná zkáza se tedy netýká jen chrámové budovy, ale celého chrámového okrsku.

Tato Ježíšova předpověď může být chápána dvěma způsoby. Jedním z nich je prorocké varování ve stylu proroka Jeremiáše, který např. hovoří o tom, že tak jako Hospodin naložil s městem Šílem, tak naloží Hospodin i s domem, který nese jeho jméno (Jr 7,14). Druhý způsob chápání pak pohlíží na Ježíšovu předpověď tak, že se již naplnila v roce 70 po Kr., kdy byl Jeruzalém zničen Římany.³⁰

2.1.2. Začátek běd; Mt 24,3–14

Tato Ježíšova slova o zkáze musela nutně vyvolat v uěednících silné rozrušení, neboť podle tehdejších dobových názorů měl chrám trvat až do samého konce světa. Existovalo zde tedy silné pouto mezi zánikem chrámu a zánikem světa. V těchto skutečnostech lze zřejmě spatřovat důvod, proč se Ježíšovi uěedníci poté ptají svého mistra na věci ohledně jeho příchodu a skonání věku.³¹ Zde je v Mt 24,3 použit výraz *παρουσια* (příchod, přítomnost), který se v řecko-římské oblasti používal pro označení oficiálních a slavnostních návštěv nějakého vládce. Avšak křesťané tento výraz převzali a začali ho používat jako označení pro Kristův slavný příchod. Vedle označení slavného Kristova příchodu může tento výraz ale také znamenat projev Kristovy moci, kterou zavede své království (kterým je církev).³²

Ježíš poté svým uěedníkům odpovídá dlouhou řečí, která se nazývá eschatologická. Tuto řeč pronáší Kristus na Olivové hoře, což může představovat i jistý odkaz na slova proroka Zachariáše (Za 14,4): „V onen den (den Hospodinův) stanou jeho nohy na hoře Olivové, ležící na východ od Jeruzaléma. Olivová hora se rozpoltí vpůli ...“.³³

Hned na začátku své řeči (Mt 24,4) varuje Ježíš své posluchače před svody, které budou pocházet od falešných Mesiášů. O náročnosti této zkoušky vypovídají také Kristova slova, že tito svůdci svedou mnoho lidí. Z toho tedy vyplývá, že odolat jejich svodům, bude velmi obtížné. Po tomto varování začne Ježíš mluvit o válkách, povstání národů a království, hladu a zemětřesení (Mt 24,6–7). Tím, že Ježíš hovoří o těchto

---

³⁰ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 359.

³¹ *Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě*. Praha: Česká liturgická komise, 1989. s. 101.

³² *Jeruzalémská bible*. Praha: Krystal OP et Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. s. 1744.

³³ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 359.

skutečnostech, dává své eschatologické řeči též apokalyptický rozměr, neboť ohlašování těchto poněkud katastrofických scénářů patří do žánru apokalyptiky.³⁴ Na skutečnost války lze pohlížet jako na znamení příchodu Krista. O této souvislosti mezi těmito dvěma skutečnostmi hovoří čtvrtá kniha Ezdrášova (13,31–32).³⁵ Kristus však zároveň dodává, že se jeho posluchači nemají lekat, neboť tyto skutečnosti sice musí být, nebudou však ale ještě koncem (Mt 24,6). Budou totiž představovat pouze počátek (porodních) bolestí (Mt 24,8).

Ježíš svou řečí o konci světa poukazuje též na to, že ten, kdo má obavy z budoucnosti, má svou pozornost upřít na přítomnost, kterou má prožívat zodpovědně a bděle. Poslední soud totiž bude pouze odhalením toho, jak dobře či špatně žil daný člověk v nyní pro něho přítomném čase.³⁶ Toto propojení tématu konce světa a posledního soudu je v Matoušově evangeliu přítomno zcela evidentně, neboť Ježíšova eschatologická řeč v tomto synoptickém evangeliu má své vyústění v oddílu Mt 25,31–46, kde se přímo pojednává o tématu příchodu Syna člověka a posledního soudu, který s tímto příchodem bude úzce spojený.

Od Mt 24,9 Ježíšova eschatologická řeč pokračuje slovy o vydávání na smrt a nenávisti vůči Ježíšovým učedníkům pro Ježíšovo jméno. Tyto skutečnosti pak povedou k odpadu mnohých. Matouš zde používá sloveso *σκανδαλιζομαι* (odpadnout). Toto slovo používá evangelista Matouš oproti jiným synoptikům častěji (u Matouše se objevuje čtrnáctkrát, u Marka osmkrát a u Lukáše pouze dvakrát).³⁷ Tento odpad pak povede ke zradám a vzájemné nenávisti.

Evangelista Matouš také zmiňuje svody od falešných proroků a vychladnutí lásky mnoha lidí, která vychladne pro nepravost té doby (Mt 24,11–12). Evangelistova slova o *ανομια* (nepravosti, nezákonnosti) dávají tušit, že ono vychladnutí lásky se bude týkat hlavně oddanosti vůči božskému zákonu, který přikázal sám Kristus.³⁸ Oni falešní proroci jsou pak ti, kdo sice budí dojem, že jsou skuteční proroci, avšak ve skutečnosti jimi nejsou. To lze poznat také podle toho, co říkají.³⁹ Zde lze též zmínit

---

³⁴ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. 2. Teil, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament 1. Freiburg im Breisgau: Herder, 1988. s. 315.

³⁵ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 360.

³⁶ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. s. 514.

³⁷ GRUNDMANN, Walter. *Das Evangelium nach Matthäus*, I. Theologischer Handkommentar zum neuen Testament. 4. Auflage. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1975. s. 503.

³⁸ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 360.

³⁹ GRUNDMANN, Walter. *Das Evangelium nach Matthäus*. (zde je nepřímá citace z Vgl. G. Friedrich, ThWB VI, S. 831, 857 f.) s. 503.

Ježíšova slova o falešných prorocích z Mt 7,16–18: „Po jejich ovoci je poznáte. Což sklízíte z trní hrozny nebo z bodláčí fíky? Tak každý dobrý strom dává dobré ovoce, ale špatný strom dává špatné ovoce. Dobrý strom nemůže nést špatné ovoce a špatný strom nemůže nést dobré ovoce“, a ještě v Mt 7,20: „A tak je poznáte po jejich ovoci.“. Ono obrazné vyjádření „ovoce lidských skutků“, které vyjadřuje důsledky lidských skutků (to k čemu vedou), používali už i někteří starozákonní proroci (např. Iz 3,10 či Jr 17,10). Jedná se tedy o důležité kritérium rozeznání falešného proroka od toho pravého.⁴⁰

V Mt 24,13 pak zaznívají Ježíšova útěšná slova příslibu spásy pro ty, kteří vytrvají až do konce. V následujícím verši dále Ježíš hovoří o tom, že konec nastane tehdy, až bude evangelium hlásáno po celém světě. Oba tyto verše spojuje téma konce, které je vyjádřeno slovem *τελος* (konec). Ona vytrvalost, o které se zde mluví, pak spočívá především v odolání různým tlakům a nenechání se odradit.⁴¹

2.1.3. Vidění ohavnosti zpustošení; Mt 24,15–28

V této části eschatologické řeči mluví Ježíš o znesvěčující ohavnosti, která bude stát na svatém místě. Tato řecká slova *το βδελυγμα της ερημωσης* (lze je přeložit také jako „ohavnost zpustošení“) vychází z hebrejských slov starozákonní knihy Daniel, ve které se v Da 9,27 vyskytují tato slova: „Hle, pustošitel na křídlech ohydné modly, než se naplní čas a na pustošitele bude vylito rozhodnutí.“. V těchto hebrejských slovech se nachází parodizující narážka na božstvo, které se uctívalo v jeruzalémském chrámě za vlády Antiocha Epifana IV. v roce 167 př. Kr.⁴² Tím, že Ježíš používá tato slova, chce říct a varovat, že na konci časů se objeví na svatém místě modla, což bude představovat vrchol veškerého zla, které bude považováno za totální a všechny postihující.⁴³

Jestliže evangelista Matouš hovoří v Mt 24,15 o „svatém místě“, jistě lze tato slova vztáhnout také na Jeruzalémský chrám, poněvadž v Ježíšově době byl právě on tím místem, které bylo svaté a určené pro bohoslužbu. Pokud se tedy na začátku Ježíšovy eschatologické řeči hovořilo a zničení chrámu, nyní se hovoří také o jeho vyprázdnění,

⁴⁰ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 132.

⁴¹ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 318.

⁴² HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 364.

⁴³ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 518.

neboť přítomnost oné „ohavnosti“ způsobí zánik (pravých) bohoslužeb,⁴⁴ na místo kterých přijde duchovní prázdnota. O velikosti tohoto zla svědčí i skutečnost, že neklanět se Bohu a přestat mu sloužit je v přímém rozporu s tím, co je psáno v Písmu (Dt 6,13) a na co sám odkazuje i Ježíš v Mt 4,10: „Je psáno: ‚Hospodinu, Bohu svému, se budeš klanět a jeho jediného uctívat.‘“.

Po informování o ohavnosti na svatém místě připojuje evangelista v Mt 24,15 slova: „kdo čteš, rozuměj“. Tuto výzvu lze interpretovat jako poukázání na císaře Caligulu (rok 40), jehož socha měla být postavena v Jeruzalémském chrámě. Čtenář má hledat souvislost mezi děním za panování Antiocha IV. Epifana, a tím, co se dělo za císaře Caliguly.⁴⁵

V následujícím úryvku Mt 24,16–18 pokračuje Ježíšova řeč různými pokyny, jako jsou výzva k útěku z Judska do hor, nesestupování ze střechy pro něco do domu, či nevracení se z pole pro plášť. Útek do hor, který má vést k záchraně života, představuje častý motiv židovské literatury.⁴⁶ Stojí též za zmínku, že podle vyprávění historika Eusebia, se křesťané tímto Ježíšovým pokynem skutečně později řídili, a když mělo dojít ke zničení Jeruzaléma, odešli do Pelly v Zajordání.⁴⁷ Tento pokyn k útěku je ale aktuální neustále, protože na mnoha místech a v mnoha městech se stále objevuje ohavnost modloslužby, se kterou se křesťan nemůže a nesmí spolčovat,⁴⁸ a proto se má každý věřící, pro záchranu svého věčného života, veškeré modloslužbě vyvarovat, a má před ní co nejdále utéct.

V Mt 24,19 pak zaznívá Ježíšovo běda k ženám, které v těch dnech budou těhotné a kojící. Toto Ježíšovo „běda“ má zcela jistě jinou emoční náplň a význam, než „běda“, které Ježíš říká vůči farizeům a zákoníkům v Mt 23,13. Zatímco farizeje a zákoníky chce Ježíš varovat, a chce poukázat na jejich pokrytectví, tak vůči těhotným a kojícím ženám zaznívá ono „běda“ spíše soucitně a starostlivě. Tyto ženy budou totiž ve velmi těžké situaci, neboť jako první padnou do rukou nepřátel. Situace to bude tak obtížná, že z naděje na budoucí život, kterou těhotná či kojící žena představuje, se stane téměř

---

⁴⁴ GRUNDMANN, Walter. *Das Evangelium nach Matthäus*. s. 506.

⁴⁵ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 364.

⁴⁶ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 323.

⁴⁷ *Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě*. s. 103.

⁴⁸ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 519.

jistota smrti.⁴⁹ Tato skutečnost nemá ale vést k zoufalství, neboť Ježíš ve své eschatologické řeči též ujišťuje o tom, že: „ani vlas z vaší hlavy se neztratí“.⁵⁰

Ježíšova řeč dále pokračuje v Mt 24,20, kde se vyzývá k modlitbě za to, aby se útěk nemusel uskutečnit v zimě či v sobotu. Už na jiných místech Nového zákona mluví Ježíš o síle a nutnosti neustálé modlitby.⁵¹ Kristus tedy vedle praktických pokynů, jako je útěk do hor nebo nevracení se pro plášť, dává také pokyny, které se týkají duchovní oblasti.⁵² Modlitbu zde Ježíš představuje jako mocný nástroj, kterým lze ovlivnit průběh událostí. O náročnosti těchto událostí se pak hovoří v Mt 24,21–22. Bude to doba velikého soužení, jaké ještě nikdy nebylo, a proto ty dny budou muset být z ohledu na vyvolené zkráceny, protože jinak by nedošel nikdo spásy. Onen výraz „vyvolení“, používá na mnoha místech již Starý zákon, když hovoří o Izraelském národu. Nový zákon pak používá tento výraz pro označení křesťanů. Je to ale nakonec sám Bůh, který si vybírá své vyvolené, a to bez ohledu na vzdělání či jiné přednosti.⁵³

Další Ježíšova slova (Mt 24,23–24) obsahují varování před falešnými mesiáši a proroky, kteří budou svádět a konat veliké zázraky a znamení. Budou také tvrdit, že Mesiáš už je tam či tam. Ježíš však jasně vyzývá k nevěře vůči těmto svůdcům, a dodává: „Hle, řekl jsem vám to předem.“ (Mt 24,25). V této části eschatologické řeči se zřetelně ukazuje jakási ambivalence zázraků.⁵⁴ Když Ježíš Kristus konal během svého pozemského putování různé zázraky, tak tyto zázraky ukazovaly na něho, a pokud je lid dokázal dobře pochopit, staly se tím tyto zázraky skutečností, která byla velmi důležitá a cenná pro víru lidí v Ježíše jako Mesiáše. V tomto úryvku evangelia se však ukazuje, že zázraky mohou být pro pravou víru i problematické a nebezpečné, protože je mohou v určitém smyslu konat i ti, kdo jsou falešní kristové. Ukazuje se tím tedy, že zázraky mohou být na cestě víry určitou pomocí, avšak víra jako taková na nich stát nemůže, protože v době zkoušek a svodů by nemohla obstát.

Ježíš pokračuje ve varování i v Mt 24,26, kde se píše, že pokud někdo bude tvrdit, že Syn člověka je na poušti či v tajných úkrytech, nemají tam Ježíšovi učedníci chodit

---

⁴⁹ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 519.

⁵⁰ Tato slova jsou z eschatologické řeči evangelisty Lukáše Lk 21,18. Evangelista Matouš je neuvádí.

⁵¹ Lze zmínit např. podobenství o soudci a vdově (Lk 18,1–8), kde Ježíš vyzývá k neochabující modlitbě. Je zde také odkaz na příchod Syna člověka, když se Ježíš ptá, zda nalezne při svém příchodu na zemi víru.

⁵² Pokynem pro duchovní oblast je např. právě ona výzva k modlitbě.

⁵³ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 365.

⁵⁴ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 324.

ani tomu věřit. Příchod Syna člověka bude totiž jako blesk ozařující oblohu (Mt 24,27). To tedy znamená, že Ježíšův příchod bude zcela zjevný a evidentní všem lidem,⁵⁵ a proto nebude potřeba, aby na tento příchod někdo upozorňoval. Zde užívá Matouš slovo *παρουσία* (příchod), které představuje charakteristický výraz pro teologii obsaženou v Matoušově evangeliu.⁵⁶ Evangelista se zde nezabývá ani tak otázkou, kdy onen příchod nastane, ale spíše se zabývá tím, jakým způsobem se uskuteční. Zde pak právě používá ono přirovnání k blesku. Kristova parusie podle Matoušova podání bude univerzální událostí s kosmickým rozměrem.⁵⁷

V dalším pokračování evangelia (Mt 24,28) se mluví o slétnutí supů k mrtvole. Evangelista zde používá výraz *αετος*, který nemusí představovat pouze označení pro supa, ale lze ho přeložit i jako orel. Toto krátké Ježíšovo podobenství má podtrhnout to, že příchod Syna člověka bude veřejný a jasný.⁵⁸ Existuje ale i výklad, že mrtvola představuje falešného proroka, u kterého se shromáždí lidé, kteří jsou nespravedliví (jejich obrazem jsou supi).⁵⁹ Další výklad pak může být také ten, že tak jako supi vycítí již z dálky svou kořist a v okamžiku se k ní slétnou, tak stejným způsobem se veškeré lidstvo shromáždí okolo Syna člověka v okamžiku jeho příchodu na zem.⁶⁰

2.1.4. Příchod Syna člověka; Mt 24,29–31

Hlavním tématem této části Ježíšovy eschatologické řeči je příchod Syna člověka (druhý Kristův příchod). První Kristův příchod na zem se uskutečnil tak, že Panna Maria porodila Ježíše Krista, „zavinula jej do plenek a položila do jeslí“ (L 2,7). Tento první příchod byl poněkud skrytý a nenápadný. Onen druhý příchod, o kterém se píše v této eschatologické řeči, není už příchodem bezbranného

---

⁵⁵ *Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě.* s. 103.

⁵⁶ POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona, přehled literatury a teologie.* Praha: Vyšehrad, spol. s r. o., 2013. s. 463. (zde kniha odkazuje na *U. Luz*, EKK I/I, s. 57, a na *M. Reiser*, Sprache, s. 56-58.)

⁵⁷ LUZ, Ulrich. *1/3 Das Evangelium nach Matthäus (Mt 18-25).* Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament. 2. korrigierte Auflage. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlagsgesellschaft mbH, Ostfildern: Patmos Verlag der Schwabenverlag AG, 2012. s. 431.

⁵⁸ HARRINGTON, Daniel J. *SACRA PAGINA, Evangelium podle Matouše.* s. 365.

⁵⁹ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše.* s. 365. – tento výklad je zde citován od M. Daviesové (*Matthew, Readings.* Sheffield, JSOT Press 1993, str. 168)

⁶⁰ *Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě.* s. 103.

betlémského dítěte, ale je příchodem někoho, kdo má zcela zjevně velikou moc a autoritu.

V Mt 24,29 píše evangelista Matouš o zatmění slunce, padání hvězd z nebe, záchvěvu nebeských mocností, a o měsíci, který nebude zářit. Tyto dramatické události budou následovat po soužení předchozích dnů, a budou představovat dějství, na jehož pozadí se uskuteční příchod Syna člověka, který bude znamenat spásu pro jeho věrné. Přejít od soužení ke spásě a záchraně je doprovázen zánikem starého světa.⁶¹ S Kristovým příchodem staré pomine a přijde nové. O zániku starého světa a příslibu nové země a nového nebe mluví také poslední kniha Nového zákona Zjevení Janovo ve verši 21,1: „A viděl jsem nové nebe a novou zemi, neboť první nebe a první země pominuly...“.

Ony zmínky o kosmických událostech v Mt 24,29 v sobě obsahují jistý odkaz na některé starozákonní proroky. Jako příklad lze uvést proroka Izaiáše (Iz 13,10), který též hovoří o zatmění slunce a měsíci, který přestane zářit, a proroka Ezechiela (Ez 32,7), který píše o zakrytí slunce oblakem a měsíci nevydávajícím světlo. Avšak přestože existují ve Starém zákoně takovéto texty, tak žádný z nich nedává ony kosmické jevy do souvislosti s příchodem Syna člověka.⁶²

Skutečnost kosmických událostí v souvislosti s druhým Kristovým příchodem ukazuje i na jistou podobnost s prvním příchodem Krista, neboť ten byl také doprovázen nebeskými úkazy, o kterých se zmiňuje Matoušovo evangelium ve vyprávění o mudrcích (Mt 2,1–2), kteří spatřili na východě hvězdu krále Židů.

Ježíšova eschatologická řeč pokračuje v Mt 24,30 zmínkou o znamení Syna člověka, které se ukáže na nebi. Jedná se tedy o další nebeský úkaz, který bude tehdy vidět. A právě v tomto znamení se Syn člověka stane viditelným pro lidi,⁶³ takže o jeho příchodu nebude pochyb, a nebude potřeba, aby na něho někdo upozorňoval.⁶⁴ Podle podání Otců, bude tímto znamením Kristův kříž.⁶⁵ Tento výklad dobře odpovídá myšlení svatého Pavla, který píše tato slova: „... my kážeme Krista ukřižovaného.“ (1 K 1,23) a dále: „Rozhodl jsem se totiž, že mezi vámi nebudu znát nic než Ježíše Krista, a to Krista ukřižovaného.“ (1 K 2,2). Kristus je pevně spjat se svým křížem, který je bezpečným a neomylným znamením jeho skutečné přítomnosti.

---

⁶¹ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 329.

⁶² HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 365.

⁶³ GRUNDMANN, Walter. *Das Evangelium nach Matthäus*. s. 509.

⁶⁴ Na toto naráží Ježíš již v předchozím verši Mt 24,26.

⁶⁵ *Jeruzalémská bible*. s. 1745.

V Mt 24,30 se pokračuje po zmínce o znamení Syna člověka informací, že veškeré čeledi budou naříkat (zde je výraz *κοιπονται*) a uvidí, jak Syn člověka přichází na nebeských oblacích s velikou mocí a slávou. Důvodem onoho nářku by mohla být zřejmě skutečnost, že v realitě kříže uvidí celé lidské pokolení své hříchy, ale i nekonečnou lásku Boha. Tato skutečnost pak povede ke zkroušenosti a návratu k Pánu.⁶⁶ Tato interpretace tedy počítá s tím, že již zmíněným znamením Syna člověka bude Kristův kříž. Onen Matoušův popis příchodu Syna člověka na nebeských oblacích a ve slávě vychází z textu proroka Daniela (Da 7,13),⁶⁷ ve kterém stojí tato slova: „... hle, s nebeskými oblaky přicházel jakoby Syn člověka ...“. Je však evidentní, že když Matouš píše o Synu člověka, tak má na rozdíl od Daniela na mysli samotného Ježíše Krista.⁶⁸ Ona zmínka o příchodu Syna člověka s velikou slávou (*μετα δόξης πολλης*) v sobě obsahuje také jistou podobnost s prvním příchodem Krista, při kterém byla též zjevena určitým způsobem Boží sláva, neboť andělé a nebeské zástupy, jak se o tom zmiňuje Lukášovo evangelium (L 2,13–14), v souvislosti s narozením Ježíše Krista chválili Boha těmito slovy: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi ...“. Téma Boží slávy je tedy společné jak prvnímu, tak i druhému Kristovu příchodu.

Ježíšova eschatologická řeč pokračuje v Mt 24,31 informací o tom, že Syn člověka pošle anděly, aby shromáždili vyvolené. Těmito slovy evangelista Matouš ukazuje na sounáležitost andělů a vyvolených se Synem člověka.⁶⁹ Syn člověka zde vystupuje jako ten, kdo má moc. Andělé jsou jeho poslové, skrze jejichž činnost on shromáždí své vyvolené. O této Kristově svrchované moci nad světem viditelným i neviditelným hovoří též hymnus v listě Kolosanům (Ko 1,15–20): „neboť v něm bylo stvořeno všechno na nebi i na zemi – svět viditelný i neviditelný; ... a všechno je stvořeno skrze něho a pro něho“. Přítomnost a úloha andělů při Kristově druhém příchodu představuje další podobnost s prvním příchodem Krista, při kterém měli andělé také důležité poslání. Lze zmínit opět chvalozpěv andělů v souvislosti s narozením betlémského dítěte (L 2,13–14), ale patří sem i též poslání anděla Gabriela, který Panně Marii přináší radostnou zprávu o tom, že počne, porodí syna a pojmenuje ho jménem Ježíš

---

⁶⁶ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 524.

⁶⁷ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 330.

⁶⁸ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 366.

⁶⁹ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 330.

(L 1,26–38). Tato událost zcela nepochybně také souvisí s Kristovým prvním příchodem na zem.

Ono shromáždění vyvolených má jisté předobrazy už ve Starém zákoně. Například v knize Deuteronomium (Dt 30,4) stojí tato slova: „Kdybys byl zapuzen až na kraj světa, Hospodin, tvůj Bůh, tě odtud shromáždí a vezme tě odtamtud.“ Avšak v žádném starozákonním textu nepřipadá tento úkol Synu člověka.⁷⁰

2.1.5. Fíkovník; Mt 24,32–35

V této části Ježíšovy eschatologické řeči dochází ke změně stylu řeči. Jestliže předchozí verše obsahovaly proroctví ve třetí osobě, nyní se Ježíš obrací na své posluchače přímo. Jeho slova obsahují podobenství, ve kterém používá příklad fíkovníku, který představuje v Palestině nejznámější strom ztrácející v zimě listy.⁷¹

Kristus v tomto podobenství mluví o tom, že tak jako když začnou rašit fíkovníku větve a vyrážet mu listy, což znamená blízkost léta, tak podobně i Ježíšovi posluchači, až uvidí „toto všecko“,⁷² mají vědět, že čas je již blízko.

Ono „toto všecko“, co mají Ježíšovi posluchači vidět, jsou skutečnosti, o kterých Ježíš mluvil již předtím. Jedná se o ona různá zla vedoucí k neklidu. Avšak tyto útrapy nebudou znamením konce, ale nového počátku. Lze je přirovnat k porodním bolestem, o kterých se mluví na začátku Ježíšovy eschatologické řeči (Mt 24,8),⁷³ a které také neznamenají zánik, ale představují zrození nového stvoření. Jedná se totiž o bolesti porodu nového života⁷⁴ a začátku.

Jako je rašící fíkovník znamením blízkosti léta, které je časem žní a hojnosti, tak ony různé formy zla a útrap, jsou znamením blízkosti Syna člověka, který pošle na konci časů na pole světa žence – anděly, kteří budou pálit plevel nepravosti a pohoršení. Spravedliví však sklídí při těchto žních nebeskou odměnu v Otcově království,⁷⁵ kde bude věčná radost a hojnost.

V následujícím úryvku Ježíšovy eschatologické řeči (Mt 24,34) se objevují následující slova: „toto pokolení nepomine, než se to všechno stane“. Tato Ježíšova

⁷⁰ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 366.

⁷¹ LUZ, Ulrich. *1/3 Das Evangelium nach Matthäus (Mt 18-25)*. s. 442.

⁷² *ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα* (Mt 24,33)

⁷³ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 529.

⁷⁴ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 517.

⁷⁵ Podobenství o pleveli, které je v Mt 13,36-43.

slova obsahují konkrétní zmínku o čase, kdy se to má stát. Má se to odehrát v časech této generace,⁷⁶ tedy generace, ke které Ježíš mluvil. Zde se může objevit otázka o správnosti Ježíšových slov, neboť je evidentní, že ono pokolení, o kterém a ke kterému Ježíš ve své řeči mluvil, již zcela jistě pominulo, avšak zároveň je zřejmé, že „to všechno“, které představuje události směřující k příchodu Syna člověka,⁷⁷ se ještě zcela nestalo.

Jedno řešení této otázky může spočívat v tom, že výraz „toto pokolení“ obsahuje vždy u Ježíše určitou zápornost⁷⁸ a kritičnost, neboť už od Adamových dob kráčí lidstvo po zvrácených cestách nevedoucích k Bohu.⁷⁹ Tuto kritičnost a výtku lze však vztáhnout na každou dobu a pokolení, neboť potřeba pokání a odvrácení se od zlých cest je aktuální ve všech dobách. V tomto smyslu lze Ježíšova slova o „tomto pokolení“ vztáhnout i na pokolení současné doby, protože i dnes je potřeba obrácení a návrat k Bohu. Ježíšova slova o tom, že „toto pokolení nepomine, než se to všechno stane“, jsou tedy stále zcela aktuální ve všech generacích a pokoleních, které jsou současně svědky naplňujících se událostí směřujících k příchodu Syna člověka.

Avšak Silvano Fausti nabízí ve svém komentáři k Matoušovu evangeliu jiný výklad oněch Ježíšových slov „toto pokolení nepomine, než se to všechno stane“. Píše zde, že „to všechno“ se již událo v pokolení, které zažilo Ježíšovo ukřižování a pád Jeruzaléma. Tyto události ukřižování a pádu se nyní dějí s celým lidstvem.⁸⁰

V knize *Evangelium podle Matouše* Daniela J. Harringtona lze nalézt další podnět k výkladu Mt 24,34. Autor zde píše,⁸¹ že někteří vykladači vykládají slovo γενεα ve smyslu „lidstvo“. V tomto případě celé lidstvo „nepomine, než se to všechno stane“. Celé lidstvo znamená všechny generace a pokolení, čímž se význam Ježíšových slov rozšiřuje na všechna pokolení.

Celkově lze říct, že všechny tři uvedené výklady úryvku Mt 24,34 vztahují Ježíšova slova nejen na pokolení Ježíšových současníků, ale vztahují je i na všechna ostatní pokolení (na celé lidstvo).

Výklad evangelijní části Mt 24,34, který je od předchozích výkladu odlišný, obsahuje Jeruzalémská bible,⁸² ve které se uvádí, že Ježíš zde hovoří o konci

---

⁷⁶ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 336.

⁷⁷ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 370.

⁷⁸ Ve verši Mt 12,39 mluví Ježíš o pokolení zlém a zpronevěřilém (cizoložném).

⁷⁹ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 529.

⁸⁰ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 529.

⁸¹ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 370.

⁸² *Jeruzalémská bible*. s. 1746.

Jeruzaléma, a ne o zániku světa. Tím pádem se zde Ježíšova slova, podle tohoto výkladu, vztahují pouze k pokolení jeho současníků.

Zdá se, že všechny uvedené výklady dávají určitý smysl, a není je proto třeba podrobovat nějaké zásadní kritice.

V Mt 24,35 pak zdůrazňuje Kristus váhu a nepominutelnost svých slov poukazem na to, že ona na rozdíl od nebe a země nepominou. To, že Ježíšova slova nemohou pominout vychází už ze skutečnosti, že sám Ježíš je Slovo, které se vtělilo, jak se o tom píše v prologu Janova evangelia.⁸³ Autor listu Židům pak dodává, že „Ježíš Kristus je tentýž včera i dnes i na věky“,⁸⁴ a tím se stává zřejmým, že Ježíš jako Slovo je zcela stabilní a nepomíjející, narozdíl od nebes a země, o jejichž zániku se píšou ve Zjevení Janově tato slova: „A viděl jsem nové nebe a novou zemi, neboť první nebe a první země pominuly“.⁸⁵

2.1.6. Další pokračování eschatologické řeči; Mt 24,36–44

Tato část Ježíšovy eschatologické řeči začíná v Mt 24,36 tvrzením, že konkrétní čas příchodu Syna člověka nezná kromě Otce nikdo. Tím se v tomto verši objevuje nové téma, kterým je nejistota času⁸⁶ ohledně druhého Kristova příchodu. To, že se jedná o důležité téma ukazuje i skutečnost, že o něm pojednává v Prvním listě Tesalonickým apoštol Pavel, ve kterém píše, že není třeba psát o čase příchodu Syna člověka, neboť on přijde nečekaně jako zloděj.⁸⁷ Přesný čas tedy není lidem znám. Je tedy zřejmé, že pro Ježíšovy učedníky je důležité vědět, že Pán přijde, ale vědět kdy, to důležité není. V Druhém listu apoštola Petra (2 Pt 3,9) se píše o tom, že Kristus se svým příchodem neotálí, ale tím, že ještě nepřišel, dává lidem možnost, aby se všichni obrátili a činili pokání. Právě obrácení a pokání je ale možné konat pouze svobodně, z lásky a beze strachu. Pokud by lidé věděli přesný čas Kristova příchodu, jednali by spíše z lidské vypočítavosti či rozumového kalkulu. Kdyby věděli, že Pán přijde za dlouho, nemuseli by cítit potřebu se obracet,⁸⁸ a naopak, pokud by věděli, že příchod

---

⁸³ J 1,1–18

⁸⁴ Žd 13,8

⁸⁵ Zj 21,1

⁸⁶ LUZ, Ulrich. *1/3 Das Evangelium nach Matthäus (Mt 18-25)*. s. 448.

⁸⁷ Tato Pavlova slova z veršů 1Te 5,1–2 jsou velmi podobná veršům z Mt 24,36 a Mt 24,43.

⁸⁸ Toto je naznačeno ve verši L 12,45, kde se píše o správci, který bije své služebníky, protože se domnívá, že Pán přijde za dlouho.

Syna člověka nastává téměř v přítomných okamžicích, obraceli by se spíše ze strachu než z upřímné lásky.⁸⁹

Zmínka v Mt 24,36 o tom, že čas příchodu Syna člověka je znám pouze Otci, a není znám ani Synovi, je důležitá i z hlediska trinitární teologie. Tento verš obsahuje jasné rozlišení Otce a Syna, které později popíral např. bludný monarchianismus, který ztotožňoval Otce a Syna, čímž se fakticky popírala samotná Trojice.⁹⁰ Avšak některé rukopisy slova o tom, že onen čas nezná „ani Syn“, vynechávají, neboť způsobovala i různé věroučné obtíže.⁹¹ Byli to například ariáni, kteří tímto veršem argumentovali proti božství Ježíše Krista. Sv. Augustin na tuto problematiku pak odpovídá tím, že Ježíš onen čas nezná, protože úkolem jeho učitelského poslání bylo to, aby ten čas zatajil, neboť jeho znalost by byla jeho učedníkům ke škodě, a ne k užítku.⁹²

Ježíšova eschatologická řeč v Matoušově evangeliu poté pokračuje oddílem Mt 24,37–39, ve kterém se přirovnává doba příchodu Syna člověka k době Noemově. Ježíš zde mluví o tom, jak za Noemova času lidé pili, hodovali a ženili se, až do okamžiku, kdy vstoupil Noe do svého korábu. Lidé nepoznali nic, dokud nepřišla potopa, která vše zachvátila. Stejně to bude i s příchodem Syna člověka.

Toto srovnání ukazuje, že tak jako potopa představuje ničivou katastrofu, tak podobně katastrofický a destruktivní charakter bude mít i Kristův druhý příchod.⁹³ Avšak jestliže tedy bude mít tento příchod Syna člověka ničivé následky, objevuje se zde otázka, čeho se ona destrukce bude týkat. V Druhém listu apoštola Petra (2 Pt 2,5) se píše o tom, že Bůh „zachoval jen Noeho, kazatele spravedlnosti, spolu se sedmi jinými, když uvedl potopu na svět bezbožných“. Pokud zde tedy existuje podobnost mezi příchodem Syna člověka a dobou potopy za Noemových dnů, je zřejmé, že ono ničení spojené s druhým Kristovým příchodem se bude také týkat bezbožnosti, ale nebude se týkat lidí spravedlivých a Ježíšových věrných. Vždyť sám Ježíš říká v Janově evangeliu svým apoštolům, poté co od nic odešel Jidáš, tato slova:

---

⁸⁹ILIBAGIZA, Immaculée, ERWIN, Steve. *Chlapec, který se setkal s Ježíšem. Segatašja z Kibeho*. Praha: Triton, 2014. s. 121-122.

⁹⁰POSPÍŠIL, Ctírad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi, náčrt trinitární teologie*. 3. vydání. Praha: Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství, 2017. s. 237.

⁹¹HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 370.

⁹²*Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě*. s. 103.

⁹³LUZ, Ulrich. *1/3 Das Evangelium nach Matthäus (Mt 18-25)*. s. 450.

„odejdu-li, abych vám připravil místo, opět přijdu a vezmu vás k sobě“ (J 14,3). Ježíš se tedy nevrátí, aby své věrné zničil, ale aby je vzal k sobě.

Téma potopy a její ničivosti dává druhému Kristovu příchodu též určitou podobnost i s prvním Kristovým příchodem. První Kristův příchod je totiž mimo jiné spojen i s vražděním betlémských chlapců, kterého se dopustil král Herodes poté, co byl oklamán mudrci (Mt 2,16). A právě tato krutá událost v rámci prvního Kristova příchodu a přirovnání druhého Kristova příchodu k době ničivé potopy v sobě obsahuje onu podobnost. Stává se zde totiž zřejmým, že Kristův příchod je vždy spojen s určitým dramatem a napětím, které v sobě může obsahovat i jistou míru krutosti.

Téma hodování, pití a ženění se, o kterém se píše v Mt 24,38, a které je charakteristické pro dobu Noemovu i pro dobu příchodu Syna člověka, představuje seznam zcela běžných činností normálního lidského života. Avšak v tomto evangelijním úryvku má tento seznam poukázat na jistou otupělost, která je charakteristická pro dobu Kristova příchodu.⁹⁴ Onu otupělost lze pozorovat i v tom, když evangelista poznamenává v Mt 24,39, že oni lidé „nic nepoznali“. Je evidentní, že pít, jíst a ženit se, je pro lidstvo zcela nezbytné, přesto se ale v těchto činnostech skrývá určité riziko. To riziko spočívá v tom, že člověk je těmito činnostmi natolik uchvácen, že zapomene na svého Boha. Zdá se, že na podobnou věc upozorňuje Pán Ježíš i Martu, když byl u ní a její sestry Marie na návštěvě. Martě, která „měla plno práce, aby ho obsloužila“ (L 10,40), řekl Ježíš tato slova: „Marto, Marto, děláš si starosti a trápíš se pro mnoho věcí. Jen jednoho je třeba.“ (L 10,41–42).

Ono srovnání příchodu Syna člověka s Noemovou dobou ukazuje také na neočekávanost daných událostí. Potopa totiž představovala skutečnost, kterou lidé zaznamenali teprve až v okamžiku, kdy je potopa zaplavila.⁹⁵ Ukazuje se zde tedy, že příchod Syna člověka bude nečekaný a náhlý jako příval vod potopy.

V úryvku Mt 24,40–41 píše evangelista o dvou dvojicích lidí, z nichž vždy bude jeden přijatý, avšak ten druhý bude zanechaný. První dvojice se nachází na poli, druhá dvojice mele obilí. Tyto verše ukazují na skutečnost, že rozsudek přijde nečekaně, oddělí lidi od sebe a ukáže, kdo byl připraven a kdo ne.⁹⁶ Mletí obilí, o kterém se zde píše, představovalo na Východě každodenní ženskou práci, která spočívala v drcení

---

⁹⁴ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 337.

⁹⁵ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 370.

⁹⁶ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 337.

zrn mezi dvěma kameny, a tím se připravovala mouka.⁹⁷ Onu již zmíněnou náhlost rozsudku podtrhuje právě skutečnost, že se rozsudek odehraje během zcela každodenní rutinní práce, a nebude zde tedy žádný čas na bezprostřední přípravu. Člověk musí být na soud připraven stále. Smyslem těchto dvojic, jak už bylo řečeno, je také poukázat na rozdělení, které se příchodem Syna člověka uskuteční, či lépe řečeno, stane se zjevným. Dvě osoby dělají stejnou činnost, přesto ale budou rozděleny.⁹⁸ Zjevnost onoho rozdělení se stane na základě Božího rozsudku, který neposuzuje ani tak věci vnější a viditelné, jako spíše samotné lidské nitro, jak o tom praví i Hospodin Samuelovi: „Člověk se dívá na to, co má před očima, Hospodin však hledí na srdce“ (1Sam 16,7). Rozdělení, o kterém se v Mt 24,40–41 píše, může představovat i určité dovršení a naplnění těchto Ježíšových slov: „Nepřišel jsem uvést pokoj, ale meč. Neboť jsem přišel postavit syna proti jeho otci, ...“ (Mt 10,34–35). Ježíšův meč rozdělení bude působit totiž i při jeho slavném druhém příchodu, a nejen pouze před ním. Během příchodu Syna člověka ale bude tento řez meče rozdělení už definitivní, jako bude definitivní i poslední soud, při kterém dobří budou povoláni k životu, zlí pak k odsouzení.⁹⁹ Vynést onen definitivní rozsudek bude příslušet Kristu,¹⁰⁰ a stane se zřejmým, že pro člověka je nejzásadnějším a určujícím vztahem jeho vztah k Bohu.

Ježíšova eschatologická řeč poté pokračuje v Mt 24,42 výzvou k bdělosti, jejíž naléhavost vyplývá z faktu, že Ježíšovi posluchači neznají dobu Pánova příchodu. Tato výzva představuje určitý závěr této části eschatologické řeči, který ale bude ještě v následujících verších dále rozvíjen.¹⁰¹ Ukazuje se tím, jak je téma bdělosti pro křesťanský život zcela zásadní. O důležitosti tohoto tématu svědčí mimo jiné i skutečnost, že se hojně vyskytuje i na jiných místech Písma.¹⁰² Bdělost v základním významu znamená odřeknutí si spánku, a jde o postoj doporučovaný Kristem pro ty, kteří očekávají jeho slavný příchod. Tato bdělost úzce souvisí s neochvějnou nadějí a duchapřítomností, která si nedopřává oddech a nazývá se střízlivostí.¹⁰³

---

⁹⁷ *Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě.* s. 105.

⁹⁸ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše.* s. 370.

⁹⁹ KKC 1038 (odkaz na Jan 5,28–29)

¹⁰⁰ KKC 679

¹⁰¹ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu.* s. 531.

¹⁰² Lze zmínit např. podobenství o deseti družičkách (Mt 25,1–14), které evangelista Matouš uvádí hned za eschatologickou řečí; téma bdělosti se také objevuje v Prvním listu sv. apoštola Pavla Tesalonickým (1Te 5,6) a o bdělosti mluví i kniha Zjevení (Zj 3,3); ze starozákonních spisů lze zmínit Žalm 130, ve kterém se praví: „má duše vyhlíží Panovníka víc než strážní jitro“; o tématu bdělosti v eschatologické řeči u Lukáše a Marka je pojednáno v první kapitole této práce.

¹⁰³ *Jeruzalémská bible.* s. 1746 (u „střízlivosti“ se zde odkazuje např. na 1Petr 5,8).

Jak již bylo řečeno, v následujícím evangelijním úryvku Mt 24,43–44 se rozvíjí téma bdělosti. Toto téma je zpracováno do krátkého podobenství o hospodáři a nočním zloději. Evangelista zde píše, že kdyby hospodáři byla známa doba příchodu nočního zloděje, tak by bděl, aby se zloděj nemohl vloupat. Na to evangelista navazuje výzvou k bdění i pro své čtenáře, protože Syna člověka přijde nenadále. Když se zloděj vloupává, dělá to obvykle v noci, a čas jeho příchodu je nejistý.¹⁰⁴ Tím se zde objevují dvě témata, kterými jsou noc (temnota) a nejistota. V tématu noci (temnoty) stojí za povšimnutí, že Ježíš Kristus, který sám o sobě říká, že je světlem světa (J 8,12), je přirovnáván k nočnímu zloději. Logiku této skutečnosti lze zřejmě spatřovat ve faktu, že teprve s příchodem Syna člověka (světlem světa), může být svět ozářen a probuzen ze své noci do opravdového dne. Zde se opět objevuje podobnost druhého Kristova příchodu s jeho prvním příchodem. Při Slavnosti narození Páně (v noci) se totiž čte v římskokatolické liturgii čtení z proroka Izajáše, ve kterém stojí tato slova: „Lid, který chodí v temnotách, uvidí velké světlo; nad těmi, kdo sídlí v zemi šeré smrti, zazáří světlo.“ (Iz 9,1). Církev tedy vidí v narození dítěte Ježíše příchod světla. Toto světlo přijde v osobě Ježíše Krista i při jeho druhém příchodu, kdy bude Syn člověka přicházet jako zloděj do noci světa. Definitivním způsobem pak Kristovo světlo zazáří v novém Jeruzalémě, jak o tom píše kniha Zjevení: „To město nepotřebuje ani slunce ani měsíc, aby mělo světlo: září nad ním sláva Boží a jeho světlem je Beránek.“ (Zj 21,23). U druhého tématu, kterým je nejistota, stojí za povšimnutí, že Ježíš Kristus sám o sobě říká, že je pravdou (J 14,6). Když někdo něco nezná a neví, tak je nejistý. A naopak, když někdo zná skutečnost a celou pravdu, tak už není v nejistotě. Teprve s příchodem toho, který sám je pravdou, může přijít do nejistoty tohoto světa pravé světlo jistoty. Sám Ježíš Kristus říká v Janově evangeliu svým učedníkům: „zanedlouho mě již nespátríte a zanedlouho mě opět uzříte“ (J 16,16) a dodává: „V onen den se mě nebudete již na nic ptát.“ (J 16,23). S příchodem Syna člověka totiž zmizí definitivním způsobem veškerá nejistota a nebude již žádný důvod něco objasňovat a vysvětlovat.

---

¹⁰⁴ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 338.

2.2. Podobenství; Mt 24,45–51 a Mt 25

Ježíšova eschatologická řeč v oddílech Mt 24,45–51 a 25,1–30 pokračuje třemi delšími za sebou jdoucími podobenstvími. Jedná se o tato podobenství: o věrnosti služebníků, o deseti družičkách, a o hřivnách.

O to, zda část Matoušova evangelia v Mt 25,31–46 je, či není podobenství, se vedou diskuse. Vše nepochybně záleží na definici „podobenství“. Jistotou je každopádně ale to, že se jedná o působivou soudní scénu.¹⁰⁵ Tento popis posledního soudu představuje místo vlastní Matoušovi, a ne náhodou není uveden přímo jako „podobenství“, neboť jestliže předchozí podobenství hovoří jen obecně o vracejícím se pánu,¹⁰⁶ v tomto úryvku se o příchodu Syna člověka píše zcela otevřeně, byť i s použitím obrazu z pasteveckého prostředí. Zřejmě i z těchto důvodů se mohou objevovat otázky, zda tento úryvek je, nebo není podobenství. Pokud se o podobenství nejedná, lze ho pak zřejmě chápat jako přímé dokončení a závěr Ježíšovy eschatologické řeči, do jejíhož rámce jsou umístěna ta podobenství, která se nacházejí před evangelijním oddílem Mt 25,31–46.

Tato část druhé kapitoly této diplomové práce obsahuje výklad daných evangelijních úryvků, jehož součástí bude také vzájemné tematické a obsahové srovnání.

2.2.1. Podobenství o věrnosti služebníků; Mt 24,45–51

V tomto podobenství se mluví o pánovi, který ustanovuje nad svým lidem služebníka, aby se o onen lid staral. Klíčová otázka zní, podle čeho se pozná rozumný a věrný služebník. Služebník věrný a rozumný je ten, kterého jeho pán, až se vrátí, nalezne, že se dobře stará o jemu svěřený lid.¹⁰⁷ O tomto služebníku je řečeno, jak píše překlad v Jeruzalémské bibli, že je „blahoslavený“ (Mt 24,46). Je zde užito přídavné jméno *μακαριος*, tedy stejné slovo jako v blahoslavenstvích v Mt 5,3–12. Dá se tedy říct, že vedle blahoslavenství v Matoušově horském kázání, je zde jakoby další blahoslavenství, které vyplývá z věrného a rozumného plnění Pánovy vůle.

---

¹⁰⁵ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 385.

¹⁰⁶ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. s. 251-252.

¹⁰⁷ Včas dává lidu pokrm (Mt 24,45).

Odměnou pro onoho dobrého služebníka pak bude to, jak se píše v Mt 24,47, že bude svým pánem ustanoven „nade vším, co mu patří.“ Tím se uskuteční v služebníkovi plně synovství a bude podobný svému Pánu.¹⁰⁸ Charakteristické pro synovský vztah je totiž důvěrné sdílení společného, jak o tom mluví sám Ježíš Kristus, který je pravým Synem nebeského Otce: „Všecko, co má Otec, jest mé.“ (Jan 16,15).

Špatný služebník je v tomto podobenství v Mt 24,48–49 charakterizován jako ten, kdo nepočítá s brzkým příchodem svého pána, a proto se domnívá, že nemusí jednat dobře. Jako špatné jednání je zde uvedeno bití spoluslužebníků, hodování a pití ve společenství opilců. Ukazuje se zde zcela zřetelně nebezpečí spočívající v pokušení zneužít svěřenou moc, což se projevuje právě ve špatném zacházení se svěřeným lidem a v touze po nalézání vlastních sobeckých požitků.¹⁰⁹ Dále tento evangelijní text poukazuje i na nebezpečí jakým je pokrytectví, o kterém Ježíš na jiném místě evangelia říká,¹¹⁰ že tak jako obílený hrob se zdá být zvenku pěkný, ale uvnitř je plný nečistoty, tak podobně je to i s pokryteckým člověkem, který se navenek jeví být spravedlivým, avšak jeho nitro takové není. Stručně řečeno, nitro člověka neodpovídá vnějškovému chování člověka. Špatné jednání onoho služebníka v podobenství je pokrytecké, protože vychází z domněnky, že pánův příchod není aktuální. Tím služebník nabude dojmu, že se může chovat zle. Je tudíž pokrytec, neboť jeho jednání není určováno skutečným stavem jeho nitra, ale tím, zda je pán přítomný či není, a podle toho pak jedná v přetvářce jako dobrý, nebo (v případě pánově nepřítomnosti) jako zlý.

O pokrytectví a neblahém konci onoho špatného služebníka svědčí i úryvek v Mt 24,50–51, ve kterém se píše o tom, že pán přijde nečekaně a nedobrého služebníka potrestá vyhnáním mezi pokrytce, kde „bude pláč a skřípění zubů“, které poukazuje na nezvratitelnost rozsudku a na smutek, který bude rozsudek doprovázet.¹¹¹

Souvislost mezi podobenstvím o věrnosti služebníků a Ježíšovou eschatologickou řečí¹¹² je ta, že se v nich objevují tato společná témata: poukázání na význam bdělosti, neboť doba příchodu Pána bude nečekaná;¹¹³ potrestání špatnosti;¹¹⁴ odměna pro

---

¹⁰⁸ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 531.

¹⁰⁹ GRUNDMANN, Walter. *Das Evangelium nach Matthäus*. s. 513.

¹¹⁰ Mt 23,27–28

¹¹¹ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 371.

¹¹² Zde je to míněno ve smyslu Mt 24,1–44.

¹¹³ V eschatologické řeči je to verš Mt 24,42 a v podobenství o věrnosti služebníků je to verš Mt 24,50.

¹¹⁴ V eschatologické řeči je to znázorněno ničivou potopou (Mt 24,39) a v podobenství o věrnosti služebníků to znázorňuje přímá zmínka o tom, že pán nedobrého služebníka potrestá (Mt 24,51); je také

Kristovy věrné;¹¹⁵ téma dvojice lidí se stejným povoláním, avšak s odlišným údělem.¹¹⁶

2.2.2. Podobenství o deseti družičkách; Mt 25,1–13

V tomto podobenství je nebeské království přirovnáno k deseti družičkám, které s lampami vyšly vstříc svému ženichovi. Příběh tohoto podobenství odkazuje na dobové svatební zvyklosti na Východě. Svatba se zde konala zpravidla večer, kdy ženich spolu s ostatními mládenci šel do obydlí rodičů své nevěsty. Jeho snoubenka už zde na něho spolu s družičkami, přítelkyněmi a příbuznými čekala. Ve chvíli, kdy byl již ženich nablízku, vyšly mu družičky vstříc, aby ho hlasitě přivítaly. Poté se kráčelo společným průvodem do ženichova domu, ve kterém byla uspořádána svatební hostina. Jelikož se šlo průvodem ve večerní době, a cestou lid zpíval a tancoval, bylo zapotřebí, aby účastníci průvodu měli v rukách světlo. Vzhledem k tomu, že průvod trval dlouho, nesli si lidé s sebou také nádoby s olejem.¹¹⁷

Hned na začátku děje podobenství o deseti družičkách rozděluje evangelista ve verši Mt 25,2 skupinu družiček na dvě poloviny, z nichž jednu polovinu tvoří družičky pošetilé, a druhou polovinu tvoří družičky rozumné. V oddíle Mt 25,3–4 se pak blíže specifikuje, v čem spočívala rozumnost a pošetilost družiček. Rozumnost jedné poloviny družiček spočívala v tom, že si na cestu k ženichovi vzaly vedle lamp i olej, a nerozumnost druhé poloviny družiček spočívala v tom, že ony si vzaly pouze lampy, a to bez zásob oleje. Ony pošetilé družičky totiž nebraly v úvahu možnost, že by se ženich mohl zdržet, a proto si zapoměly vzít s sebou dostatečné množství oleje do lamp.¹¹⁸ Lampy v tomto podobenství mají i symbolický význam, a tím významem je to, že představují věřícího člověka. Věřící člověk je totiž zapálen světlem Kristovým,

---

zajímavé, že lid zničený potopou a potrestaný špatný služebník, mají jeden sklon či vlastnost stejnou, a tou je oddávání se hodování a pití.

¹¹⁵ V eschatologické řeči je to ve verši Mt 24,13, kde se mluví o odměně pro ty, kdo vytrvají, a v podobenství o věrnosti služebníků je to znázorněno zmínkou o odměnění dobrého služebníka (Mt 24,47).

¹¹⁶ V eschatologické řeči je to zmínka o dvojici na poli a dvojici u mlýnku na obilí (Mt 24,40–41), a v podobenství o věrnosti služebníků jsou tou dvojicí právě oni dva služebníci; zdá se, že podobenství o věrnosti služebníků může tedy představovat určité rozšíření či interpretační klíč pro verše Mt 24,40–41.

¹¹⁷ *Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě*. s. 105.

¹¹⁸ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 375.

a tím se stává světlem i pro okolní svět.¹¹⁹ Symbolický význam mají i ony družičky, které znázorňují duše křesťanů, které čekají na svého ženicha Krista.¹²⁰

Podobenství dále pokračuje v Mt 25,5 ve svém ději tak, že ženichův příchod se stále nekonal, a proto pod vlivem únavy na všechny přišel spánek. V tomto okamžiku se zdá, že mezi rozumnými a pošetilými družičkami není žádný rozdíl, neboť do spánku upadly všechny.

Úkolem družiček bylo setkat se s ženichem s lampami, které hoří.¹²¹ Avšak případné usnutí z důvodu únavy, které znamenalo přestat mít věci zcela pod kontrolou, samo o sobě ještě nemuselo představovat vážnější problém a důvod k nesplnění poslání, které družičky měly. Vážnější komplikace nastaly až ve chvíli, kdy se v Mt 25,6–8 dostal děj do určitého napětí, které má svůj zdroj v poněkud nečekaném ženichově příchodu. Družičky se probudily, začaly si upravovat lampy, a chystaly se jít ženichovi naproti. Avšak pošetilé družičky poznaly, že kvůli nedostatku oleje jim začaly lampy dohasínat, a proto prosily rozumné družičky, aby jim daly trochu svého oleje. Tento olej v lampě může představovat v přeneseném významu odpověď člověka na Boží lásku.¹²² Nedostatek oleje by tedy v tomto případě znamenal nedostatečnou lásku a vděčnost člověka k Bohu.

Ukázalo se, že o tom, zda daná družička splní či nesplní svůj úkol, se rozhodlo již na samém počátku, před odchodem družiček. Rozhodující bylo, zda družička myslela na budoucnost a nebyla lehkovážná (vzala si olej do zásoby), či zda uvažovala lehkovážně a pošetile (nevzala si olej do zásoby). Unavujícímu spánku způsobenému ženichovým nepříchodem a následnou únavou, které způsobily, že družičky přestaly mít věci zcela pod svou kontrolou, se zřejmě nešlo vyhnout, avšak šlo se na tyto komplikace předem připravit, což se později ukázalo jako rozhodující. K této přípravě je třeba určité prozíravosti, o které Ježíš mluví také na jiném místě Písma, kde hovoří o potřebě dohodnout se včas s protivníkem, jelikož hrozí, že onen protivník odevzdá člověka soudci, a ten pak zapříčiní jeho uvěznění.¹²³ Je třeba předvídat možný vývoj situace, být prozíravý a pamatovat na věci budoucí.¹²⁴

---

¹¹⁹ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 535.

¹²⁰ *Jeruzalémská bible*. s. 1746.

¹²¹ GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. s. 349-350.

¹²² FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 537.

¹²³ Mt 5,25

¹²⁴ Jiný text, ve kterém Ježíš vyzdvihuje prozíravost, je např. podobenství o nepoctivém správci v L 16,1-8.

Reakce rozumných družiček na prosbu pošetilých družiček o trochu oleje, se nachází v Mt 25,9. Rozumné družičky odpověděly na tuto žádost záporně, argumentovaly tím, že by nestačil olej pak pro nikoho, a poté poradily pošetilým družičkám, aby si šly olej koupit. Stojí za povšimnutí, že rozumné družičky se těm druhým neposmívají, nekárají je, nedávají jim najevo jejich lehkovážnost a ani je neodsuzují. Přestože jejich žádost nevyslyšely, měly své jednání podložené solidní argumentací a současně se snažily najít pro pošetilé družičky nějaké řešení a východisko, kterým je v tomto případě rada zajít si ke kupcům. Ukazuje se zde zřetelně, jak by měla vypadat láska k bližnímu.

V Mt 25,10 se pošetilé družičky vydaly podle rady nakoupit olej, avšak mezi tím se objevil ženich a rozumné družičky s ním šly na svatbu. Evangelista ještě dodává, že dveře byly zavřeny, čímž se podtrhuje definitivnost situace. Mezi oběma skupinami družiček poté vězelo rozdělení a odlišný úděl, přestože se ho pošetilé družičky snažily v Mt 25,11 zvrátit naléhavou prosbou o vpuštění dovnitř voláním: „Pane, pane, otevři nám!“ . V tomto lze také spatřovat určitý odkaz na Ježíšova slova v Mt 7,21, kde praví, že ne všichni, kteří mu říkají „Pane, Pane“ budou mít přístup do nebeského království,¹²⁵ neboť Ježíšova odpověď na ono volání je v Mt 25,12 záporná. Samotný závěr podobenství pak v Mt 25,13 obsahuje výzvu k bdělosti.

Celkový smysl tohoto podobenství je nabídnut také v Novém zákoně s textem užívaným v českých liturgických knihách přeloženým z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě¹²⁶ a je možné ho shrnout do slov, že doba příchodu Syna člověka a jeho soudu je neznámá, a proto je třeba být stále připraven a neupadnout do nedbalosti, neboť pak by hrozilo vyloučení z nebeské blaženosti. Začít dobře samo o sobě nestačí. Pro spásu je třeba vytrvat až do konce.¹²⁷

Lze se domnívat, že tento výklad správně poukazuje na nutnost neustálé připravenosti a bdění, které jsou v podobenství znázorněny jako světlo lampy, které má neustále svítit.¹²⁸ Avšak poněkud je zde upozaděna skutečnost, že o úspěchu či neúspěchu rozhodl již okamžik na samém počátku. Rozhodlo to, zda družička byla prozíravá a myslela na budoucnost, či zda byla lehkovážná. Výzvu k neustálému bdění nesplnila žádná z družiček, neboť všechny upadly do spánku. To, co rozumné družičky

---

¹²⁵ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 376.

¹²⁶ *Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě*. s. 105.

¹²⁷ Zde je užitá citace Mt 24,13.

¹²⁸ Ke bdění vyzývá i poslední verš Mt 25,13.

zachránilo tedy nebyla neustálá bdělost, ale byla to jejich prozíravost a důvtip na samém počátku.

Souvislost mezi podobenstvím o deseti družičkách, Ježíšovou eschatologickou řečí¹²⁹ a podobenstvím o věrnosti služebníků je ta, že ve všech textech se objevují tato témata: poukázání na význam bdělosti, neboť doba příchodu Pána bude nečekaná;¹³⁰ potrestání špatnosti;¹³¹ odměna pro Kristovy věrné;¹³² téma dvojice lidí se stejným povoláním, avšak s odlišným údělem.¹³³

Podobenství o deseti družičkách a Ježíšova eschatologická řeč¹³⁴ pak mají společné ještě téma noci jako doba příchodu Syna člověka.¹³⁵

2.2.3. Podobenství o hřivnách; Mt 25,14–30

Příběh tohoto podobenství vypráví v Mt 25,14 o člověku, který se připravoval odcestovat, a proto před svým odjezdem svěřil svůj majetek svým služebníkům. V knize *Evangelium podle Matouše Daniela J. Harringtona* lze nalézt výkladovou poznámku, že není nutné v těchto počátečních informacích vidět odkaz na nanebevstoupení Ježíše, a v onom majetku odkázání se na Ducha svatého, který je darem.¹³⁶ Přestože tento výklad není nutný, neexistuje zde zřejmě důvod, proč by měl být odmítnutý. Ba naopak, lze v něm vidět i určitou výhodu, a tou je skutečnost, že pokud se odcestování onoho člověka chápe jako Kristovo nanebevstoupení, tak potom lze chápat návrat toho člověka v Mt 25,19 jako odkaz na příchod Syna člověka, čímž zde vzniká i tematická propojenost s Ježíšovou eschatologickou řečí.

¹²⁹ Zde je to míněno ve smyslu Mt 24,1–44.

¹³⁰ V eschatologické řeči je to verš Mt 24,42, v podobenství o deseti družičkách je to verš Mt 25,13 a v podobenství o věrnosti služebníků je to verš Mt 24,50.

¹³¹ V eschatologické řeči je to znázorněno ničivou potopou (Mt 24,39), v podobenství o deseti družičkách je to nevpustění pošetilých družiček na svatbu (Mt 25,12), v podobenství o věrnosti služebníků je to znázorněno přímou zmínkou o tom, že pán nedobrého služebníka potrestá (Mt 24,51).

¹³² V eschatologické řeči je to ve verši Mt 24,13, kde se mluví o odměně pro ty, kdo vytrvají, v podobenství o deseti družičkách je to vpuštění rozumných družiček na svatbu (Mt 25,10) a v podobenství o věrnosti služebníků je to znázorněno zmínkou o odměnění dobrého služebníka (Mt 24,47).

¹³³ V eschatologické řeči je to zmínka o dvojici na poli a dvojici u mlýnku na obilí (Mt 24,40–41), v podobenství o deseti družičkách jsou tou dvojicí ony dvě skupiny družiček s odlišným údělem a v podobenství o věrnosti služebníků jsou tou dvojicí právě oni dva služebníci z podobenství; zdá se, že podobenství o věrnosti služebníků a deseti družičkách mohou představovat určité rozšíření či interpretační klíč pro verše Mt 24,40–41.

¹³⁴ Zde je to míněno ve smyslu Mt 24,1–44.

¹³⁵ V eschatologické řeči je to verš Mt 24,43, kde se hovoří o příchodu nočního zloděje a v podobenství o deseti družičkách je téma noci (či večerní tmy) nezbytnou součástí pro děj; toto téma, jak již bylo výše řečeno, představuje určitý spojovací prvek mezi prvním a druhým příchodem Syna člověka.

¹³⁶ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 380.

Děj v Mt 25,15 pokračuje tím, že onen člověk chystající se odcestovat, svěřil třem svým služebníkům majetek takovým způsobem, že přihlížel k jejich schopnostem. Prvnímu služebníkovi dal majetek v hodnotě pěti hřiven, druhému v hodnotě dvou hřiven a třetímu v hodnotě jedné hřivny. Jedna hřivna (nebo též talent) představovala tehdy veliké množství peněz.¹³⁷ Svěření hřiven služebníkům lze vyložit tak, že Ježíš Kristus přenechal křesťanům starost o rozvoj Božího království, k čemuž mají využít darů, které od Krista dostali.¹³⁸ Největším darem, který od Ježíše dostali, je Duch svatý (jak o tom bylo již výše řečeno).

V následujícím oddíle Mt 25,16–18 se vypráví o tom, jak který služebník naložil se svěřeným majetkem. Služebník s pěti hřivnami získal svojí šikovností dalších pět hřiven, služebník s dvěma hřivnami získal další dvě, avšak služebník s jednou hřivnou tuto hřivnu zakopal, a tím svěřené peníze ukryl. Takovéto zakopání peněz bylo tehdy zřejmě považováno za nejvhodnější způsob, jak ochránit peníze před krádeží. Ten, kdo takto jednal, nemohl být obviněn z nedbalé péče o svěřený majetek.¹³⁹

Po delším čase se pak vrátil pán a začal s vyúčtováním, jak se o tom hovoří v Mt 25,19. Tato slova o delším čase lze chápat jako dobu života, která byla křesťanovi dána, a po které bude odměněn podle toho, jak odpověděl na Boží dar.¹⁴⁰

Proces vyúčtování pána se svými služebníky je popsán v následujících verších. V oddíle Mt 25,20–23 se vypráví o prvních dvou služebnících, kteří ze svěřených hřiven vyzískali další. Pán je za jejich počínání pochválil a odměnil tím, že je ustanovil nad mnohým a pozval do radosti k sobě. Paralela mezi odměnou obou služebníků poukazuje na skutečnost, že velikost úspěchu ukazující na schopnosti jednotlivce není rozhodující (první služebník vydělal více než druhý). Rozhodující je totiž věrnost, se kterou služebníci přistoupili ke svěřenému úkolu. Stojí také za povšimnutí, že odměna spočívá právě v radosti plynoucí ze společenství se samotným pánem.¹⁴¹ Ukazuje se zde totiž skutečnost, že pravou odměnou pro dobrého křesťana bude jednou důvěrný vztah s Kristem v plnosti.

O vyúčtování třetího služebníka se hovoří v evangelijním úryvku Mt 25,24–30. V Mt 25,24 vypráví evangelista o tom, jak onen služebník informuje svého pána

---

¹³⁷ *Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě.* s. 105.

¹³⁸ *Jeruzalémská bible.* s. 1747.

¹³⁹ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše.* s. 380 (zde je odkaz na *Parables* od Jeremiase s. 61).

¹⁴⁰ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu.* s. 541.

¹⁴¹ GRUNDMANN, Walter. *Das Evangelium nach Matthäus.* s. 523.

o ukrytí svěřené hřivny. Stojí za povšimnutí, že jako důvod pro své počínání uvádí služebník svůj vztah ke svému pánu. Říká, že se ho bál (Mt 25,25). Mít z někoho strach¹⁴² znamená nemít k této osobě důvěru (pokud člověk někomu důvěřuje, nemůže se ho bát, a tedy naopak, pokud se někoho bojí, nemůže mu důvěřovat). Nemít k někomu důvěru pak znamená nemít s ním důvěryplný vztah. Avšak bez důvěryplného vztahu nelze dotyčnou osobu dobře poznat. Tento třetí služebník tedy svého pána ve skutečnosti neznal (neznal tudíž ani jeho vůli), a proto nemohl jednat v souladu s jeho vůlí a tím se mu zalíbit. Jestliže první dva služebníci jednali v souladu s pánovou vůlí, bylo to jistě z toho důvodu, že se svého pána na rozdíl od prvního služebníka nebáli, a proto ho více znali, a tak znali i jeho vůli. Odměnou jim pak byl ještě důvěrnější vztah s jejich pánem. Zřetelně se zde ukazuje smysl slov v Mt 25,29: „každému, kdo má, bude dáno a přidáno; kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má“. Třetímu služebníku nebylo dáno znát svého pána, neboť byl v zajetí svého strachu, a proto mu bylo „odňato i to, co má“, jak se praví v Mt 25,28, kde pán přikazuje, aby mu vzali hřivnu, a dali ji prvnímu služebníku. Pravou odměnou a hřivnou, kterou první (ale i druhý) služebník dostal, bylo ale, jak již bylo řečeno, ještě více důvěrný vztah s pánem.

Pán v Mt 25,26 nazývá třetího služebníka špatným a líným. Jeho špatnost spočívá nejspíše ve špatném poznání svého pána, a jeho lenost spočívá v tom, že s tím zřejmě nechtěl nic dělat. On věděl, že jeho pán žne, kde nesázal, a sbírá, kde nerozsypal (Mt 25,24). Toto vědění ho zřejmě vedlo ke strachu ze svého pána, neboť toto páново jednání svědčí o jisté nepředvídatelnosti a nečitelnosti v jeho jednání. To ale nemělo třetího služebníka vést ke strachu, ale naopak, mělo ho to vést k touze po poznání svého pána.

Jestliže ale třetí služebník svého pána neznal, neplatilo to o pánovi, který svého služebníka znal jistě lépe, a věděl tedy i o jeho strachu, který mohl pramenit z toho, jak již bylo řečeno, že páново jednání bylo poněkud nečitelné a tím pádem nejisté. Proto mu pán v Mt 25,27 řekl, že měl peníze svěřit peněžníkům, a tak získat úrok, který by představoval pevnou jistotu zisku. Jistotu, která by mohla představovat pro služebníka určitý záchranný bod před strachem z pána. Avšak onen služebník spoléhal na falešnou jistotu, kterou bylo ono ukrytí peněz, a tím se stal neužitečným, a proto jeho pán rozkázal uvrhnout ho do temnot, jak se praví v Mt 25,30.

---

¹⁴² Zde není strach myšlen ve smyslu svaté bázně, která je sama o sobě věcí pozitivní.

V tomto podobenství se ukazuje, jak je pro křesťana důležité, aby toužil po pravém poznávání Boha a jeho vůle, vyvaroval se falešných představ o Bohu, a nespolehal na falešné jistoty. Zároveň se zde ukazuje, že Bůh o našich obavách a nejistotách ví a počítá s nimi, jak se ukazuje v Mt 25,27.

Souvislost mezi podobenstvím o hřívnách, deseti družičkách, Ježíšovou eschatologickou řečí¹⁴³ a podobenstvím o věrnosti služebníků je ta, že ve všech textech se objevují tato témata: potrestání špatnosti;¹⁴⁴ odměna pro Kristovy věrné;¹⁴⁵ téma dvojice lidí se stejným povoláním, avšak s odlišným údělem.¹⁴⁶

Jestliže v předchozích podobenstvích (o věrnosti služebníků a družičkách) se objevovalo také téma poukázání na význam bdělosti, neboť doba příchodu Pána bude nečekaná, a které měly společné i s eschatologickou řečí,¹⁴⁷ tak v podobenství o hřívnách se téma příchodu Syna člověka v této podobě neobjevuje. Když se zde totiž píše o příchodu pána (Mt 25,19), což lze také chápat jako narážku na příchod Syna člověka, neklade se v tomto podobenství důraz na bdělost a nečekanost příchodu, ale spíše na to, jak služebníci dokázali během pánovi nepřítomnosti plnit jeho vůli.

2.2.4. O posledním soudu; Mt 25,31–46

Jestliže se v předchozích podobenstvích o příchodu Syna člověka mluvilo pouze nepřímo, v této části evangelia o posledním soudu se již v prvním verši (Mt 25,31) píše o slavném příchodu Syna člověka přímo. Tento příchod se soudem představují ústřední událost, o které tato část evangelia pojednává. V tomto evangelijním úryvku

---

¹⁴³ Zde je to míněno ve smyslu Mt 24,1–44.

¹⁴⁴ V eschatologické řeči je to ničivá potopa (Mt 24,39), v podobenství o hřívnách je to uvrhnutí neužitečného služebníka do temnot (Mt 25,30), v podobenství o deseti družičkách je to nepuštění pošetilých družiček na svatbu (Mt 25,12), v podobenství o věrnosti služebníků je to znázorněno zmínkou o tom, že pán nedobrého služebníka potrestá (Mt 24,51).

¹⁴⁵ V eschatologické řeči je to ve verši Mt 24,13, kde se mluví o odměně pro ty, kdo vytrvají, v podobenství o hřívnách je to pozvání dobrých služebníků do radosti k pánu (Mt 25,21–23), v podobenství o deseti družičkách je to vpuštění rozumných družiček na svatbu (Mt 25,10), v podobenství o věrnosti služebníků je to znázorněno zmínkou o odměnění dobrého služebníka (Mt 24,47).

¹⁴⁶ V eschatologické řeči je to zmínka o dvojici na poli a dvojici u mlýnku na obilí (Mt 24,40–41), v podobenství o hřívnách jsou tou dvojicí dvě skupiny služebníků (první dva užiteční a třetí neužitečný), v podobenství o deseti družičkách jsou tou dvojicí ony dvě skupiny družiček s odlišným údělem, v podobenství o věrnosti služebníků jsou tou dvojicí právě oni dva služebníci z podobenství; zdá se, že všechna tato podobenství mohou představovat interpretační klíč pro verše Mt 24,40–41.

¹⁴⁷ Zde je to míněno ve smyslu Mt 24,1–44.

se shrnuje samotná podstata křesťanského života, která spočívá v odpovědnosti a starosti za své bratry, zvláště pak za ty, kdo jsou na tomto světě poslední.¹⁴⁸

V evangelijním úryvku Mt 25,32–33 se používá obraz z pastýřského prostředí. Tak jako pastýř rozděluje své stádo na ovce a kozy, tak podobným způsobem rozdělí Syn člověka národy, které se před ním shromáždí, na dvě části. Ovce budou postaveny po pravici, kozlové po levici.¹⁴⁹ Tím nad nimi bude vynesena rozsudek. Výrazy *παντα τα εθνη* se obvykle na tomto místě chápou jako označení pro všechny národy pohanské včetně izraelského národa.¹⁵⁰ V Mt 25,34 se o Synu člověka mluví jako o králi, který jednu z rozdělených částí (ovce po pravici) vybídne k převzetí odměny spočívající v ujmoutí se království, které jim bylo určeno již od počátku světa. Stojí za povšimnutí, jak již bylo v této práci napsáno, že Ježíš Kristus zde, oproti svému prvnímu příchodu,¹⁵¹ působí jako suverénní vládce, jehož moci je vše podrobena a jehož příchod a přítomnost nemůže nikdo přehlédnout a ignorovat. Bude se jednat o plné zjevení pravdy, které se již sice uskutečnilo při prvním Kristově příchodu, avšak ve větší skrytosti. Nyní ho budou muset přijmout i ti, kteří ho dosud odmítali přijmout svobodně a v lásce.

V následujících verších Mt 25,35–36 vypisuje evangelista Matouš kritéria, na základě kterých bude vynesena rozsudek. Jedná se o krmení hladových, utišování žízňě žíznivých, ujímání se pocestných, oblékání nahých, navštěvování nemocných a vězněných. Ukazuje se zde, že rozsudek nebude vynesena na základě morálních a teologických měřítek, ale že záchrana bude záviset na tom, jaký měl člověk vztah ke svým bližním, jak jim sloužil, či naopak nesloužil.¹⁵² To ale neznamená, že dobré teologické a morální vzdělání není důležité, neboť ono vede člověka k poznání, díky kterému jsou pak jeho vztahy, které jsou pro spásu zásadní, kvalitnější a lepší.

V evangelijním úryvku Mt 25,37–39 vyjadřují údiv nad rozsudkem ti, kteří budou shledáni spravedlivými. V Mt 25,40 jim Ježíš odpovídá, že cokoliv udělali pro jednoho „z těchto ... nepatrných bratří“, udělali pro samotného Ježíše. Tato slova o „nepatrných bratří“ lze chápat tak, že se jedná o křesťany. Ježíš se zde tedy

---

¹⁴⁸ BIANCHI, Enzo. *Hlásej slovo, komentář k nedělním liturgickým čtením, roční cyklus A*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. s. 134.

¹⁴⁹ Tento obraz je převzat od proroka Ezechiela, který ve verši Ez 34,17 píše toto: „Pokud jde o vás, mé ovce, toto praví Panovník Hospodin: Hle, já vykonám soud mezi ovci a ovci, mezi berany a kozy.“ (BIANCHI, Enzo. *Hlásej slovo, komentář k nedělním liturgickým čtením, roční cyklus A*. s. 135.).

¹⁵⁰ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 384.

¹⁵¹ Ježíš Kristus se narodil a přišel na tento svět jako bezbranné dítě (L 2,7).

¹⁵² BIANCHI, Enzo. *Hlásej slovo, komentář k nedělním liturgickým čtením, roční cyklus A*. s. 135.

identifikuje s křesťany¹⁵³ a se samotnou církví. Zřetelně se tady ukazuje, že nelze oddělovat lásku k Bohu od lásky k bližnímu. Spravedliví z této Ježíšovy odpovědi pochopí, že svým dobrým jednáním sloužili samotnému Kristu, a proto jsou shledáni dobrými a spravedlivými.

Těm, kteří nebudou shledáni spravedlivými a budou stát na základě rozsudku na opačné straně, řekne Ježíš, jak se píše v Mt 25,41, aby šli, jakožto prokletí, do ohně určeného pro ďábla a jeho anděly, a který je věčný a neuhasitelný. Trest spojený s tímto rozsudkem spočívá v odloučení se od Ježíše, které si ale svým jednáním během pozemského života odsouzení zvolili sami,¹⁵⁴ neboť tím, že se odlučovali svou neláskou od svých bližních a neprokazovali jim dobrodiní, tak tím se odlučovali i od samotného Ježíše, jak se o tom píše v Mt 25,45. V tomto okamžiku rozsudku bude toto odloučení prohlášeno za oficiální a definitivní, jak na to poukazují i slova o ohni, který je věčný. Tento verš je také odpovědí na údiv nad rozsudkem ze strany zavržených v Mt 25,44.

V úryvku Mt 25,42–43 evangelista opět vyjmenovává stejná kritéria rozsudku jako v Mt 25,35–36, avšak tentokrát je to ve vztahu k zavrženým. Obě skupiny (spravedliví i zavržení) jsou rozsuzováni na základě zcela stejných měřítek, a to, co pro jedny bude znamenat důvod k vejítí do života věčného, pro druhé bude znamenat důvod k vejítí do nekončících muk, jak se o tom píše v Mt 25,46.

Souvislost mezi podobenstvím o hřivnách, deseti družičkách, o věrnosti služebníků, Ježíšovou eschatologickou řečí¹⁵⁵ a řečí o posledním soudu je ta, že ve všech textech se objevují tato témata: potrestání špatnosti;¹⁵⁶ odměna pro Kristovy věrné;¹⁵⁷ téma dvojice lidí se stejným povoláním, avšak s odlišným údělem.¹⁵⁸

¹⁵³ HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. s. 385.

¹⁵⁴ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. s. 549.

¹⁵⁵ Zde je to míněno ve smyslu Mt 24,1–44.

¹⁵⁶ V eschatologické řeči je to ničivá potopa (Mt 24,39), v podobenství o hřivnách je to uvrhnutí neužitečného služebníka do temnot (Mt 25,30), v podobenství o deseti družičkách je to nepuštění pošetilých družiček na svatbu (Mt 25,12), v podobenství o věrnosti služebníků je to zmínka o tom, že pán nedobrého služebníka potrestá (Mt 24,51), v řeči o posledním soudu je to posláni těch, kteří nebudou shledáni spravedlivými, do věčného ohně a muk (Mt 25,41 a 25,46).

¹⁵⁷ V eschatologické řeči je to ve verši Mt 24,13, kde se mluví o odměně pro ty, kdo vytrvají, v podobenství o hřivnách je to pozvání dobrých služebníků do radosti k pánu (Mt 25,21–23), v podobenství o deseti družičkách je to vpuštění rozumných družiček na svatbu (Mt 25,10), v podobenství o věrnosti služebníků je to znázorněno zmínkou o odměnění dobrého služebníka (Mt 24,47), v řeči o posledním soudu je to pozvání k ujmutí se království pro ty, kteří byli shledáni spravedlivými (Mt 25,34).

¹⁵⁸ V eschatologické řeči je to zmínka o dvojici na poli a dvojici u mlýnku na obilí (Mt 24,40–41), v podobenství o hřivnách jsou tou dvojicí dvě skupiny služebníků (první dva užitelní a třetí neužiteční), v podobenství o deseti družičkách jsou tou dvojicí ony dvě skupiny družiček s odlišným údělem, v podobenství o věrnosti služebníků jsou tou dvojicí právě oni dva služebníci z podobenství; v řeči o posledním soudu jsou tou dvojicí ovce po pravici Syna člověka a kozlové po jeho levici (Mt 25,33).

Jak již bylo řečeno, v této řeči o posledním soudu se nemluví o příchodu Syna člověka v náznacích, ale zcela otevřeně. Jestliže v Ježíšově eschatologické řeči¹⁵⁹ bylo téma příchodu Syna člověka představeno, a nejkonkrétněji se o něm hovořilo v Mt 24,30–31, kde se přímo píše o příchodu Syna člověka ve slávě a s anděly, kteří shromáždí jeho vyvolené, tak tato řeč o posledním soudu v oddíle Mt 25,31–46 představuje rozvinutí a dovršení tohoto nejspíše hlavního tématu celé Ježíšovy eschatologické řeči.¹⁶⁰ Upřesňuje se zde, že kromě vyvolených budou shromážděni i všichni ostatní, a poté bude vynesena rozsudek. Z těchto důvodů se zdá být lepší pohlížet na evangelijní úryvek Mt 25,31–46 jako na závěr a vrchol samotné eschatologické řeči,¹⁶¹ v jejímž rámci se nachází také rozsáhlejší podobenství o věrnosti služebníků, deseti družičkách a hřivnách.

3. Příchod Syna člověka

Tato závěrečná kapitola této práce, která se zabývá tématem postavy Syna člověka a jeho příchodu, představuje určitý přesah do oblasti christologie a mariologie. Je zde také poukázáno a navázáno na některé poznatky z předchozí kapitoly.

3.1. Christologický titul Syn člověka

V různých christologických titulech se promítá tajemství osoby Ježíše z Nazareta.¹⁶² Jedním z těchto titulů, který se v Novém zákoně objevuje, je titul Syn člověka, který se v evangeliích objevuje celkem 82×.¹⁶³

Lze říci, že určitá představa o postavě Syna člověka v tehdejší židovství existovala, nejednalo se ale o představu ustálenou. Je pravděpodobné, že tuto židovskou představu o Synu člověka konkretizoval až sám Ježíš.¹⁶⁴ Ukazuje se zde, že christologické tituly mají sice určitý starozákonní význam, ten je ale ve vztahu

---

¹⁵⁹ Zde je to míněno ve smyslu Mt 24,1–44.

¹⁶⁰ Zde je to míněno ve smyslu Mt 24–25.

¹⁶¹ Zde je to míněno ve smyslu Mt 24–25.

¹⁶² POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vydání. Praha: Krystal OP, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. s. 76.

¹⁶³ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. s. 78.

¹⁶⁴ BROWN, Raymond E.. *Ježíš v pohledu Nového zákona: Úvod do christologie*. Praha: Vyšehrad, 1998. s. 121.

k Ježíši z Nazareta nedostačující, neboť tyto tituly dostávají, hlavně po velikonočních událostech, nový Starý zákon přesahující význam.¹⁶⁵

3.1.1. Syn člověka v židovství

Postava Syna člověka se ve Starém zákoně objevuje u proroka Daniela (Da 7,13–14), v jehož knize stojí tato slova: „... hle, s nebeskými oblaky přicházel jakoby Syn člověka ...“. Dále se zde píše o tom, že mu byla dána vladařská moc, která je věčná.

Promyšlením Da 7 se zřejmě v apokalyptických židovských kruzích rozvinula představa o nebeském Synu člověka. O této představě, na kterou mohl Ježíš navazovat, je doloženo ale poměrně málo informací.¹⁶⁶ Za další pojetí a příspěvek k pojednání o Synu člověka bývá považován také židovský apokryfní spis 1. Henoch v jeho třetí části.¹⁶⁷ Zdá se být pravděpodobným, že představa o Synu člověka v 1 Hen vznikla na základě starozákonní knihy Daniel. Jazyk užitý v Henochově spisu poskytuje prostor pro domněnku, že je zde zachyceno, jak se z poněkud vágní představy, která je v knize Daniel, rýsuje již více zřetelná a určitá postava. Je dokonce možné, že je zde ukázán jako Pánův Mesiáš (v 48,10 a 52,4). Stojí také za povšimnutí, že v 1Hen má Syn člověka soudcovskou roli.¹⁶⁸ Vedle 1Hen zpracovává téma Syna člověka z Da 7 také spis 4. kniha Ezdrášova, která představuje žánr židovské apokalypsy, psané původně aramejsky, nebo hebrejsky.¹⁶⁹

Všechny tyto skutečnosti svědčí o tom, že v židovském apokalyptickém prostředí existovala představa o lidské bytosti, která vznikla z Da 7. Tato lidská postava měla nebeský preexistentní původ, byla oslavena Bohem a bylo jí dáno soudcovské poslání. Toto vše zřejmě představovalo pozadí, na kterém Ježíš z Nazareta mohl používat slova Syn člověka.¹⁷⁰

---

¹⁶⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. s. 76-77. (zde je odkaz na PBK, *Bible a christologie*, 2.2.1.4., s. 63.)

¹⁶⁶ BROWN, Raymond E.. *Ježíš v pohledu Nového zákona: Úvod do christologie*. s. 117

(zde je odkaz na J. J. Collinse, *The Son of Man in First-Century Judaism*, NTS 38 (1992), 448-466.).

¹⁶⁷ BROWN, Raymond E.. *Ježíš v pohledu Nového zákona: Úvod do christologie*. s. 117.

¹⁶⁸ BROWN, Raymond E.. *Ježíš v pohledu Nového zákona: Úvod do christologie*. s. 118.

¹⁶⁹ BROWN, Raymond E.. *Ježíš v pohledu Nového zákona: Úvod do christologie*. s. 119.

¹⁷⁰ BROWN, Raymond E.. *Ježíš v pohledu Nového zákona: Úvod do christologie*. s. 120.

3.1.2. Ježíš z Nazareta jako Syn člověka

Důvod, proč Ježíš z Nazareta vybral pro sebe označení Syn člověka, je zřejmě ten, že tímto titulem mohl dát lépe najevo, že není politicko-triumfalistickým Mesiášem.¹⁷¹ Titul Syn člověka podtrhuje také Ježíšovo pravé lidství, což je důležitou skutečností hlavně ve vztahu k bludným názorům, jakými jsou např. monofyzitismus, apollinarismus a monotheletismus, které Ježíšovo lidství v jeho plnosti popíraly.¹⁷² Dále podtrhuje titul Syn člověka skutečnost Ježíšova původu shůry, což vyplývá ze starozákonních užití tohoto titulu v Da 7,2–14 (Syn člověka, který sestupuje shůry) a v Ž 80,18 (Syn člověka, který je po pravici Boží).¹⁷³

3.2. Mariánský rozměr příchodu Syna člověka

Je pravděpodobné, že v christologickém titulu Syn člověka lze spatřovat i určitý odkaz či narážku na Marii z Nazareta, neboť Marie je právě ten člověk, kterého byl Ježíš Nazaretský přímým, a tedy skutečně opravdovým Synem.¹⁷⁴ Jestliže v předchozí kapitole této práce bylo poukázáno na několik podobností mezi prvním a druhým Kristovým příchodem,¹⁷⁵ lze se domnívat, že v této narážce vycházející z titulu Syn člověka na Marii z Nazareta, je možné vidět další spojitost mezi těmito dvěma Kristovými příchody. Ta spojitost spočívá v tom, že příchod Krista (či Syna člověka) je vždy spojen nějakým způsobem s ženou Marií z Nazareta. Její úloha při prvním Kristově příchodu je zcela evidentně doložena v Písmu.¹⁷⁶ Úloha, kterou zřejmě bude mít Panna Maria při druhém Kristově příchodu (příchodu Syna člověka), je poněkud skrytě naznačena právě v titulu „Syn člověka“, neboť tento titul v sobě nese odkaz na Ježíšovu matku, jak o tom bylo řečeno výše.

O těchto skutečnostech píše také sv. Ludvík Maria Grignion z Montfortu ve svém díle *O pravé mariánské úctě*, kde stojí slova o tom, že Panna Maria představuje cestu,

---

¹⁷¹ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. s. 78.

¹⁷² POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. s. 78.

¹⁷³ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. s. 79

(zde je odkaz na K. Skalický, *Ježíš Nazaretský*, 21.).

¹⁷⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. s. 78.

¹⁷⁵ Jedná se o skutečnost kosmických událostí (Mt 2,1–2; Mt 24,29), o téma zjevení Boží slávy (L 2,13–14; Mt 24,30), o téma přítomnosti a úloze andělů (L 2,13–14; L 1,26–38; Mt 24,31); o spojení Kristova příchodu s určitým dramatem, napětím, ba i krutostí (Mt 2,16; Mt 24,37–39); o téma příchodu Krista jako Světla (Iz 9,1 – čte se při Slavnosti narození Páně, Mt 24,34 – Ježíš Kristus (světlo světa (J 8,12)) přichází jako noční zloděj do noci světa).

¹⁷⁶ Jedná se o událost Zvěstování (L 1,26–38) a narození Ježíše v Betlémě (L 2,1–7).

po které přišel Ježíš Kristus na svět při svém prvním příchodu, a ona bude i cestou, po které přijde na svět i při svém druhém příchodu, avšak bude to jiným způsobem.¹⁷⁷ Maria se během prvního Kristova příchodu projevovala málo, jelikož hrozilo riziko, že v tu dobu ještě málo poučení lidé, by k ní mohli mít špatný a nepravdivý vztah. Kdyby totiž skutečně poznali Mariinu krásu, vznešenost a půvab, mohli by jí nepravdivě považovat třeba i za bohyni. Avšak během druhého Kristova příchodu (příchodu Syna člověka na konci časů) už nebudou existovat tyto důvody, proč by měla být Marie z Nazareta skrývána.¹⁷⁸ V tomto zřejmě spočívá ona rozdílnost způsobu příchodu Krista po cestě, kterou je Maria, během jeho prvního a druhého příchodu. Jestliže první Kristův příchod byl celý poněkud skrytý a chudobný,¹⁷⁹ tak příchod Syna člověka bude majestátní, triumfální a slavný.¹⁸⁰ Jestliže Mariina úloha při prvním Kristově příchodu byla poněkud skrytá a neokázalá (jako byl skrytý a neokázalý i celý tento příchod), tak její úloha při příchodu Syna člověka na konci časů bude majestátní, slavná a všem zjevná, jako bude majestátní, slavný a všem zjevný i celý tento příchod Syna člověka.

---

¹⁷⁷ GRIGNION, Ludvík Maria z Montfortu. *O pravé mariánské úctě*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2011. s. 41.

¹⁷⁸ GRIGNION, Ludvík Maria z Montfortu. *O pravé mariánské úctě*. s. 39-40.

¹⁷⁹ Což se ukazuje ve skrytosti a chudobné prostoty betlémských jeslí (L 2,1-7).

¹⁸⁰ Mt 24,30 a 25,31

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala tématem příchodu Syna člověka ve světle Matoušovy eschatologické řeči ve 24 a 25 kapitole Matoušova evangelia.

V první kapitole byla Ježíšova eschatologická řeč v Mt 24,1–44 srovnána s Ježíšovou eschatologickou řečí u dalších synoptických evangelistů Marka a Lukáše. Tímto srovnáním se Ježíšova eschatologická řeč Matoušova evangelia vložila do širšího kontextu Písma svatého. Stalo se zřejmým, že se jedná o důležitý evangelijní text, neboť se v určité shodě objevuje u všech synoptických autorů. Tato kapitola pojednalo o tom, v čem se Matouš a další dva synoptičtí evangelisté shodují, a v čem se naopak od sebe odlišují.

Druhá kapitola této práce obsahovala exegezi celé Ježíšovy eschatologické řeči (Mt 24–25). Je třeba zdůraznit, že tato práce si nečinila nárok na zcela úplnou a vyčerpávající exegezi tohoto textu, neboť to ani vzhledem ke skutečnosti, že Písmo svaté jakožto živé Boží slovo je bezednou studnicí moudrosti, nelze. Tato práce chtěla nabídnout pouze určitou syntézu některých českých a zahraničních výkladů a komentářů k tomuto evangelijnímu úryvku.

V druhé kapitole bylo také poukázáno na otázku, zda lze evangelijní část Mt 25,31–46 považovat za podobenství. Tato práce se spíše přiklání k názoru, že se nejedná o podobenství, ale o řeč o posledním soudu, neboť se zde, pokud se opomine obraz převzatý z pastevectví, mluví zcela otevřeně a přímo o příchodu Syna člověka. Toto téma, o kterém se hovořilo například již v Mt 24,30–31, a které je pro celou eschatologickou řeč tak zásadní, je zde však ale ještě rozvedeno a rozvinuto. Z těchto důvodů se zdá být vhodné pohlížet na Mt 25,31–46 jako na samotný vrchol celé Ježíšovy eschatologické řeči (Mt 24–25).

Vedle odkazování se na různé české a zahraniční komentáře při výkladu daných evangelijních textů, přinesla druhá kapitola této práce též i některé vlastní výkladové podněty. Jedná se například o podnět v podobenství o deseti družičkách, který spočívá v tom, že v tomto podobenství se nepoukazuje pouze na nutnost bdění, ale i na nutnost prozíravosti, důvtipu a myšlení na věci budoucí, což se zdá být dokonce ještě důležitějším, než je samotný úkol bdění, neboť tento úkol nesplnila žádná z družiček.

Dalším z těchto podnětů je poukázání na určitou podobnost mezi prvním a druhým Kristovým příchodem, která spočívá v některých shodných akcentech či tématech, které se objevují v biblickém popisu těchto dvou Kristových příchodů. Tato linie

srovnávání pak měla své pokračování také ve třetí kapitole, která pojednávala přímo o příchodu Syna člověka. Již zmíněná kapitola se zabývala též titulem Syn člověka, čímž tato práce dostala přesah i do oblasti christologie. A právě z christologického titulu Syn člověka, který v sobě nese i určitou narážku na Pannu Marii, vyplynula poslední podobnost mezi prvním a druhým Kristovým příchodem, která byla v této práci uvedena. Tou podobností je postava Panny Marie, která má při obou Kristových příchodech své jedinečné poslání.

Jestliže ale poslání Matky Boží při Kristově narození je poměrně zřetelně v Písmu popsáno, tak její poslání při příchodu Syna člověka je pouze poněkud tajemně naznačeno. Jak bude toto poslání konkrétně vypadat zůstává však otázkou. V otevření této otázky lze spatřovat zřejmě i určitý přínos této diplomové práce.

Sice krátký, nicméně zcela opravdový přesah ve třetí kapitole do oblasti christologie, ale i mariologie, zřetelně také ukázal, jak jsou teologické disciplíny vzájemně provázané, a že se nejedná o izolované, spolu nesouvisející celky. Stalo se zřejmým, že studium a zabývání se textem Písma, vedou k poznatkům i pro jiné teologické obory, a tím se nepřímou poukázalo i na učení samotného druhého vatikánského koncilu, který říká, že studium Písma svatého má představovat duši pro celou teologii.

Seznam použitých zkratk

KKC = *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995.

Zkratky biblických knih jsou v této práci použity podle Českého ekumenického překladu.

Seznam literatury

Písmo svaté

Bible, Řecko – český Nový zákon, Novum Testamentum Graece, Nestle-Aland, 27. vyd., *Nový Zákon, Český ekumenický překlad*, 17. (8. opravené vydání), TICHÝ, Ladislav. *Slovník novozákonní řečtiny*, 2. vydání, Praha: Česká biblická společnost, 2011.

Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona, Ekumenický překlad. 3. podstatně doplněné a přepracované vydání. Praha: Česká katolická charita v ústředním církevním nakladatelství, 1987.

Jeruzalémská bible. Praha: Krystal OP et Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

Nový zákon, text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě. Praha: Česká liturgická komise, 1989.

Církevní dokumenty

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995.

Ostatní literatura

BARTOŇ, Josef. *Uvedení do novozákonní řečtiny*. Praha: KLP – Koniasch Latin Press, 2004.

BIANCHI, Enzo. *Hlásej slovo, komentář k nedělním liturgickým čtením, roční cyklus A*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.

BROWN, Raymond E.. *Ježíš v pohledu Nového zákona: Úvod do christologie*. Praha: Vyšehrad, 1998.

CARSON, D. A., MOO, Douglas J. *Úvod do Nového zákona*. Praha: Návrat domů, 2008.

DONAHUE, John R., HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše, porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009.

GNILKA, Joachim. *Das Matthäusevangelium*. 2. Teil, Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament 1. Freiburg im Breisgau: Herder, 1988.

GRIGNION, Ludvík Maria z Montfortu. *O pravé mariánské úctě*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2011.

GRUNDMANN, Walter. *Das Evangelium nach Matthäus*, I. Theologischer Handkommentar zum neuen Testament. 4. Auflage. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1975.

HARRINGTON, Daniel J. *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

ILIBAGIZA, Immaculée, ERWIN, Steve. *Chlapec, který se setkal s Ježíšem. Segatašja z Kibeho*. Praha: Triton, 2014.

JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

LUZ, Ulrich. *1/3 Das Evangelium nach Matthäus (Mt 18-25)*. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament. 2. korrigierte Auflage. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlagsgesellschaft mbH, Ostfildern: Patmos Verlag der Schwabenverlag AG, 2012.

POKORNÝ, Petr, HECKEL, Ulrich. *Úvod do Nového zákona, přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, spol. s r. o., 2013.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Jako v nebi, tak i na zemi, náčrt trinitární teologie*. 3. vydání. Praha: Krystal OP, Karmelitánské nakladatelství, 2017.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vydání. Praha: Krystal OP, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

Internetové zdroje

BROŽ, Jaroslav. *KTF UK, Studijní materiály – synoptická otázka*. <http://ktf.cuni.cz/~brozj/distancni/synopt_otaz.html>.